

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและการสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมือง

ความนำ

ในบทที่ 5 เป็นการกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและลักษณะการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบททั้งหมด ในบทนี้ก็เช่นเดียวกับบทที่ 6 ซึ่งเป็นการเน้นหนักวิธีการใช้ปัจจัยดังกล่าว เพื่อทำให้เกิดอำนาจแก่ตน โดยจะกล่าวถึงผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมืองคือ "ชุมชนศรีวิไล"

สิ่งที่ต้องกล่าวถึงในบทนี้ ได้แก่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมือง ลักษณะการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมืองและที่จะต้องเน้นหนักเป็นพิเศษคือ การสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมือง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมือง

ผู้นำในชุมชนชนบทกิ่งเมืองได้ใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจแก่ตน ดังนี้

1. ตำแหน่งในทางสาธารณะ มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 84.21 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

1.1 ตำแหน่งที่เป็นแบบกึ่งทางการ มีจำนวน 22 คน คือ นาย ดำรงค์ หวังหมู่กลาง นายคำดี ธรรมสุนา นายทองยศ นนทะภา นายบุญ แต่ธวัช นายสุญ สุกามูล นาย จันทรา หัตถาดล นายเลียง เรืองชัย นาย ศีลธรรม คำอาจ นาย สมัย เนื่องลี นาย สมศรี พานไสว นายไพโร ติตมา นาย เสถียร อาจโยธา นายสมร หัตถประกอบ นายประยูร ไกรรัตน์ นาย หอม จิตสันเทีะ นายเม็ง พันธุ์คุ้มเก่า นาย

เพียร คงอ่อน นายสุทัศน์ เหล่ายนขาม นายบุญเหลือ โปธิสว่าง นาย พันธุ์ คงอ่อน นาย
จันทรา ศรีวันคำ และ นายบุญรวม มีชัย

1.2 ตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีจำนวน 9 คน คือ นายสุทธิผล นาชิต
นาย สถาพร พระนคร พ.ศ. ไพรซ์ จันทลีลา นาย สุตใจ บุญไชยโย ค.ศ. มั่น บุตร
โคตร จ.ส.ศ. ยุทธศาสตร์ วงศละ นาย อุทัย เจริญศรี นาย วีระชัย ชาติเจริญ
และ นาย วุฒิสาร พุทธวงศ์

1.3 ตำแหน่งทางสังคม มีจำนวน 1 คน คือ เจ้าอธิการทองพูน
สุภัทโร

2. ความรู้

ผู้นำที่ได้ฐานะผู้นำเพราะการใช้จ่ายทางด้านความรู้มีจำนวน 27 คน
คิดเป็นร้อยละ 71.05 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

2.1 การศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ มีจำนวน 14 คน คือ นาย สุทธิผล
นาชิต นาย สถาพร พระนคร พ.ศ.ศ. ไพรซ์ จันทลีลา นาย วุฒิสาร พุทธวงศ์ นายอุทัย
เจริญศรี นายสุตใจ บุญไชยโย นายศีลธรรม คำอาจ นายดำรงค์ หวังหมูกกลาง นายวีระ
ดวงปัญญา นายวีระชัย ชาติเจริญ ค.ศ. มั่น บุตรโคตร นาย เม็ง พันธุ์คุ้มเก่า ค.ศ.
ยุทธศาสตร์ วงศละ และ นางสมหวัง แดวหมอ

2.2 การบวชเรียน มีจำนวน 5 คน คือ เจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร
นาย สุตใจ บุญไชยโย นายดำรงค์ หวังหมูกกลาง นายเม็ง พันธุ์คุ้มเก่า และนายประยูร
ไกรรัตน์

2.3 การเคยรับการอบรม มีจำนวน 11 คน คือ นายเพียร คงอ่อน
นายสุญ สุภามูล นาย ทองยศ นนทะภา นาย พันธุ์ คงอ่อน นาย บุญรวม อาจโยธา นาย
หอม จิตสันเทีะ นาย คำดี ธรรมสุนา นาย จันดา ศรีวันคำ นาย บุญ แต่้ววิช นาย
สุทัศน์ เหล่ายนขาม และ นาย จันทรา หัตถาดล

หมายเหตุ มีผู้นำบางคนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ เนื่องจากสาเหตุมากกว่า 1 อย่าง แต่เมื่อกล่าวโดยรวมแล้ว ผู้นำที่ได้รับการยอมรับว่ามีความรู้มีอยู่ 27 คน

3. ความชำนาญ

ผู้นำที่ได้ใช้ความชำนาญมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 39.47 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

3.1 การรักษาโรค ได้แก่

3.1.1 หมอแผนปัจจุบัน มีจำนวน 2 คน คือ นาย สถาพร พระนคร และ นาย เสถียร อัจฉริยะ

3.2 ช่างไม้-ช่างปูน มีจำนวน 6 คน คือ นาย ทองยศ นนทะภา นาย ศิลธรรม คำอาจ นาย บุญมา ศรีวันคำ นาย สมร หัตถประกอบ นาย จันทรา หัตถาดล และ เจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร

3.3 การพูด มีจำนวน 5 คน คือ นายเม็ง พันธุ์คุ้มเก่า นาย คำรงค์ หวังหมู่กลาง นาย สูดใจ บุญไชโย นาย รัตนชัย ภูคลองนาค และ นาย วีระชัย ชาติเจริญ

3.4 การปลั้ว มีจำนวน 1 คน คือ นาย บุญรวม อัจฉริยะ

3.5 ช่างอื่น ๆ มีจำนวน 1 คน คือ นาย ไพร ตัดมา เป็นช่างซ่อม
เครื่องไฟฟ้า

4. อายุ

ผู้นำที่มีและใช้ปัจจัยด้านอายุ มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 31.57 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

4.1 พ่อค้ - แม่ค้ มีจำนวน 7 คน คือ นาย เพียร คงอู่ นาย เม็ง พันธุ์คุ้มเก่า นาย สุธ สุกามูล นาย พันธุ์ คงอู่ นาย จันทรา หัตถาดล นาย สู้ทัศน์ เหล่าชนขาม และนาย วีระชัย ชาติเจริญ

4.2 อายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป มีจำนวน 5 คน คือ นายดำรงค์ หวังหมักกลาง นายวีระ ดวงปัญญา นาย เหลลา ผคาเวช นาย จันท์ ธรรมเจริญ และ นาย เลียง เรืองชัย

ตารางที่ 8.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่ง เมือง

ประเภทของปัจจัย	จำนวนผู้นำที่ใช้ปัจจัย	ร้อยละของผู้นำทั้งหมดในชุมชน
ตำแหน่งในทางสาธารณะ	32	84.21
ความรู้	27	71.05
ความชำนาญ	15	39.47
อายุ	12	31.57

หมายเหตุ ผู้นำบางคนมีและใช้ปัจจัยหลายอย่างในขณะ เดียวกัน

ลักษณะการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่ง เมือง

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนชนบทกิ่ง เมืองมีการใช้ปัจจัยเพื่อทำ-

เกิดอำนาจแก่คนในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ใช้ปัจจัย 4 อย่าง

1.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ ความชำนาญและอายุ มีจำนวน 4 คน คือ นายดำรงค์ หวังหมู่กลาง นาย วีระชัย ชาติเจริญ นาย เมิ่ง พันธุ์คุ้มเก่า และนายจันทรา หัตถาดล

2. ใช้ปัจจัย 3 อย่าง

2.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ และความชำนาญ มีจำนวน 7 คน คือ นายสถาพร พระนคร นาย ทองยศ นนทะภา นายสุคใจ บุญไชยโย นายศีลธรรม คำอาจ นายเพียร คงอุ่น นายหอม จิตสันเทีะ และ เจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร

2.2 ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้และอายุ มีจำนวน 3 คน คือ นายพันธุ์ คงอุ่น นาย สัทสน์ เหล่ายนขาม และ นาย สุญ สุภามูล

3. ใช้ปัจจัย 2 อย่าง

3.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ และความรู้ มีจำนวน 11 คน คือ นาย สุทธิศล นาขีด พ.ศ.โพธิ์ชัย จันทลีลา นาย วุฒิสาร พุทธวงศ์ นายอุทัย เจริญศรี นาย ประยูร ไกรรัตน์ นายบุญรวม มีชัย นายคำดี ธรรมสุณา ค.ศ. ยุทธศาสตร์ วงศละ นาย บุญ เต้ธวัช ค.ศ. มั่น บุตรโคตร และ นายจันดา ศรีวันคำ

3.2 ตำแหน่งในทางสาธารณะ และอายุ มีจำนวน 1 คน คือ นาย เลียง เรืองชัย

3.3 ตำแหน่งในทางสาธารณะและความชำนาญ มีจำนวน 3 คน คือ นาย ไพโร ติตมา นายเสถียร อัจฉโรธา และ นาย สมร หัตถประกอบ

3.4 ความรู้และอายุ มีจำนวน 1 คน คือ นาย วีระ ดวงปัญญา

4. ใช้ปัจจัย 1 อย่าง

4.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ มีจำนวน 3 คน คือ นาย บุญเหลือ โพธิสว่าง นาย สมัย เนืองลี และ นาย สมศรี พานไสว

4.2 ความชำนาญ มี 2 คน คือ นาย รัตนชัย ภูคลองนาค และ นาย บุญมา ศรีวันคำ

4.3 อายุ มีจำนวน 2 คน คือ นาย เหลลา ผดาคเวช และ นาย จันทร ธรรมเจริญ

4.4 ความรู้ มีจำนวน 1 คน คือ นาง สมหวัง แก้วหอม

ตารางที่ 8.2 ลักษณะการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบททั้งเมือง

ลักษณะการใช้ปัจจัย	จำนวนผู้นำที่ใช้ปัจจัย	ร้อยละของผู้นำทั้งหมดในชุมชน
ใช้ปัจจัย 4 อย่าง	4	10.52
ใช้ปัจจัย 3 อย่าง	10	26.31
ใช้ปัจจัย 2 อย่าง	16	42.10
ใช้ปัจจัย 1 อย่าง	8	21.05

การสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่ง เมือง

การสร้างอำนาจของผู้นำเป็นเรื่องของวิธีการใช้ปัจจัยหลายๆ อย่างในลักษณะที่ผสมผสานกันหรือวิธีการใช้ปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพื่อก่อให้เกิดการยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามจากประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะการปฏิบัติตามนั้นจะกระทำด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม สำหรับการสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทกิ่ง เมืองนี้ จะได้กล่าวถึงวิธีการในการใช้ปัจจัยของผู้นำเป็นรายบุคคล โดยจะเรียงลำดับตามลักษณะการใช้ปัจจัยของผู้นำคนนั้น เว้นแต่บางกรณีที่มีผู้นำหลายคนมีลักษณะและวิธีการใช้ปัจจัยที่คล้ายคลึงกันก็จะกล่าวถึงรายละเอียดเฉพาะผู้นำที่เด่นๆ บางคนเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่ทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีจำนวนหน้ามากเกินไปโดยไม่จำเป็น

1. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ ความชำนาญและอายุ

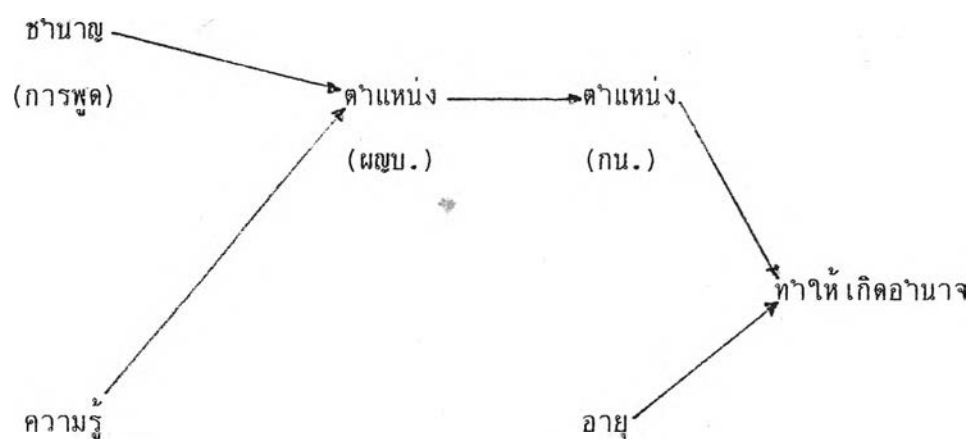
ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้ มีจำนวน 4 คน คือ นายดำรงค์ หวังหมู่กลาง นายวีระชัย ชาติเจริญ นายเม็ง พันธุ์คุ้มเก่า และนาย จันทรา หัตถาดล ในที่นี้จะขอกล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของนาย ดำรงค์ หวังหมู่กลาง นาย วีระชัย ชาติเจริญ และ นายเม็ง พันธุ์คุ้มเก่า เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันแม้ว่าจะใช้ปัจจัยในลักษณะเดียวกันส่วนวิธีการใช้ปัจจัยของนายจันทรา หัตถาดลนั้นจะไม่ขอกล่าวถึง เนื่องจากมีลักษณะบางส่วนคล้ายคลึงกับของ นายเม็ง พันธุ์คุ้มเก่า จึงขอ เสนอรายงานเพียงคนเดียวก็น่าจะเพียงพอต่อการทำความเข้าใจแล้ว

1.1 นาย ดำรงค์ หวังหมู่กลาง

นาย ดำรงค์ หวังหมู่กลาง อายุ 57 ปี ชาวบ้านทั่วๆ ไปเรียกว่า "กำนันดำ" เป็นผู้มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) แล้วได้รับการบวชเรียนอีก 3 ปี จนจบชั้นนักธรรมเอก มีอาชีพเดิมคือการทำนาทำสวนแต่ต่อมาได้เปลี่ยนมาประกอบอาชีพค้าขาย (ร้านอาหาร) เป็นเวลาเกือบ 20 ปีแล้วปัจจุบันยังทำ

โรมะม่วง ไรมันสาปะหลังและทำสวนยางพาราด้วย ฐานะอยู่ในระดับค่อนข้างดี นายคำรงค์เป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านการพูดในที่สาธารณะต่าง ๆ เพราะว่าได้เคยบวชและ เป็นนักเทศน์มาก่อน นอกจากนั้นยังได้รับการอบรมจากทางราชการหลายครั้ง เป็นเวลาติดต่อกันประมาณ 10 ปี ที่สำคัญได้แก่ อบรมผู้ใหญ่บ้าน อบรมกำนัน อบรมสาธารณสุข อบรมทส.ปช อบรมลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ จึงนับได้ว่านายคำรงค์เป็นผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) นายคำรงค์ได้รับตำแหน่งสำคัญในชุมชนคือ เป็นผู้ใหญ่บ้าน (ผญบ.) หมู่ที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2523 และได้เป็นกำนันตำบลศรีวิไล (ประธานสภาตำบล) เมื่อปี พ.ศ. 2528 จึงอาจกล่าวได้ว่า นายคำรงค์เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) และในบางกรณีมีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ด้วย เนื่องจากตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจจากทุกกระทรวง ทบวง กรม มารวมอยู่ก่อนที่จะส่งผ่านไปสู่ประชาชนภายในชุมชน

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ ที่ 8.1: นาย คำรงค์ หัวหมักกลาง

นายคำรงค์เป็นผู้ที่มีความชำนาญทางการพูด "ชอบจับไมโครโฟน" และ ประชาสัมพันธ์ผ่าน เครื่องขยาย เสียงตั้งแต่สมัย เมื่อครั้งยังบวช เรียนอยู่ก่อนแล้ว พอ มี เหตุการณ์และสถานการณ์บางอย่าง เกิดขึ้นภายในชุมชนแห่งนี้ นายคำรงค์ก็ได้ใช้ความ ชำนาญทางด้านนี้ให้ เป็นประโยชน์จนทำให้ชื่อเสียงของนายคำรงค์ เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในหมู่ ประชาชนที่สำคัญที่สุดก็คือ เมื่อครั้งที่ทางราชการมีคำสั่งให้ เฝ้าหมู่บ้านนาทราย อำเภอบึง-

ภาพ จังหวัดหนองคายอัน เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ เคียงกับชุมชนศรีวิไล เมื่อปี พ.ศ. 2518 เพราะทางราชการเห็นว่าหมู่บ้านนี้เป็น ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ทั้งหมู่บ้าน ซึ่ง เหตุการณ์ครั้งนี้ก่อให้เกิดความไม่พอใจกับประชาชนในชุมชนใกล้เคียง เป็นอย่างมากจนถึงขั้นที่มีการสั่งปิดถนน ห้ามรถโดยสารผ่าน และจัดให้มีการพูดปราศรัยที่เรียกว่า "ไฮปาร์ค" ขึ้น เมื่อจัดเวทีจัด เครื่องเสียงและอุปกรณ์ต่างๆ พร้อมแล้วแต่ไม่มีใครกล้า ขึ้นพูดจึงต้องมาตามตัวนายดำรงค์ไปพูด นายดำรงค์จึง เป็นคนเดียวที่กล้าขึ้นพูดในวันนั้นใน ลักษณะที่เรียกว่า "ด่ากราด " ตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอและผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง เนื้อหาที่พูดเป็นการต่อว่าถึงความไม่รับผิดชอบของทางราชการที่ทำงานอย่างผิดพลาดและปล่อย เวลามาานาน 7-8 เดือนแล้วยังไม่มีการจ่ายเงินชด เชยค่าเสียหายให้แก่ชาวบ้านนาทราย เลยประกอบกับการที่ชาวชุมชนศรี- วิไลมีความไม่พอใจผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายและนายอำเภออยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากชุมชน ศรีวิไลได้ขอจัดตั้ง เป็นกิ่งอำเภอซึ่งถือว่าเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนภายในชุมชน เป็น อย่างมาก และมีความคาดหวังว่า เมื่อ เผาหมู่บ้านนาทรายแล้วก็ควรจะมีการจัดตั้งให้ชุมชน ศรีวิไล เป็นการปลดอบใจแต่พอผลการประกาศตั้งกิ่งอำเภอใหม่ออกมาปรากฏว่าชุมชนศรีวิไล ไม่ได้รับการจัดตั้งให้ เป็นกิ่งอำเภอแต่กลับไปตั้งชุมชนคู่แข่งที่อยู่ใกล้ เคียงกัน เป็นกิ่งอำเภอ แทนทำให้ชาวชุมชนศรีวิไลโกรธแค้นทางราชการ เป็นอย่างมากจึงได้จัด เวที "ไฮปาร์ค"ขึ้น โดยยกกรณี เรื่อง เผาหมู่บ้านนาทรายขึ้นมาก่อนแล้วก็ "ด่ากราด ตั้งแต่ เรื่อง หมู่บ้านนาทราย ไปจนถึง เรื่องขอตั้งกิ่งอำเภอ" การพูดครั้งนั้นของนายดำรงค์ เป็นการสร้างความพอใจให้ แก่ประชาชนภายในชุมชน เป็นอย่างมาก เพราะว่าไม่เคยมีใครกล้าพูดได้ เช่นนี้มาก่อน และพูดคนเดียวได้นานถึง 3 ชั่วโมง ประกอบกับฝ่ายทหารที่ตั้งอยู่ในชุมชนนั้นมีความ เห็นคล้อยตามนายดำรงค์ที่ว่าทางฝ่ายราชการทำไม่ถูกต้องที่ไป เผาหมู่บ้านนาทราย หลัง จากที่นายดำรงค์ เดินลงจาก เวทีปราศรัยฝ่ายทหารก็มารับตัวไปอยู่ในค่าย "ทม.2" เพราะกลัวว่านายดำรงค์จะได้รับอันตรายจากทางราชการอีกกลุ่มหนึ่ง โดยปกติแล้วฝ่าย ทหารจะมีวิธีการปราบปราม ผกค. ที่แตกต่างไปจากฝ่ายพลเรือน ไม่ใช้การเผาทั้ง หมู่บ้าน เช่นนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการผิดยุทธวิธีของฝ่ายทหาร

ผลการพูดปราศรัยครั้งนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยราชการขึ้นซึ่ง สร้างความพอใจให้แก่ประชาชนภายในชุมชน เป็นอย่างมาก คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ มีคำสั่งย้ายนายอำเภอ และปลัดอำเภอ จากสถานการณ์นั้นทำให้นายดำรงค์มีบทบาทโดดเด่น-

เด่นขึ้นอย่างมากที่เป็นประชาชนธรรมดาที่ไม่ได้มีชื่อเสียงอะไรมา เป็นคนที่ประชาชนทั่วไป รู้จักและมีความหวังว่าจะสามารถพึ่งพาอาศัยได้ อาจกล่าวได้ว่าหลังจากสถานการณ์นั้นผ่านไป นายคำรงค์คล้ายๆ กับว่าเป็น "วีรบุรุษ" ของชุมชน และมีส่วนในการส่งเสริมให้นายคำรงค์ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านในเวลาต่อมา ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ นายคำรงค์เคยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) ถึง 2 ครั้งแต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง เลยต้องหยุดพักกิจกรรมทางการเมืองไว้ระยะหนึ่ง

นอกจากการแสดงความสามารถทางการพูดครั้งสำคัญดังกล่าวแล้ว นายคำรงค์ยังได้ เป็นผู้พูดในงานพิธีต่างๆ งานพัฒนาท้องถิ่น งานวัดโดยเชิญชวนญาติโยมไปทำบุญรวมทั้งการพูดหาเสียงให้กับตนเอง เมื่อครั้งสมัครเป็น ส.จ. ด้วย

ในกิจกรรมของชุมชน เรื่องอื่นๆ นายคำรงค์ก็เป็นผู้หนึ่งที่มามีบทบาทสำคัญในการขอให้ทางราชการมาตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาเมื่อปี พ.ศ.2518 โดยการช่วยกันปรับปรุงสถานที่จัดสร้างอาคารชั่วคราว จัดงานหารายได้ เช่น จัดดนตรีแจ๊วงดนตรี "กรุง ศรีวิไล" มาแสดงและจัดชมมวยขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2521 ยืนด้านงานวัดก็เป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดงานหารายได้มาทุนบำรุงสิ่งสาธารณะในวัด ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่า นายคำรงค์มีฐานะอยู่ในระดับที่ค่อนข้างจะดีด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนทั่วไป จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2523 ได้มีโอกาสสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน นายคำรงค์ได้มีวิธีการหาเสียงเพื่อให้ได้ตำแหน่งดังนี้

1. เรียกประชุมพรรคพวกประมาณ 10 กว่าคนวางแผนแบ่งกันรับผิดชอบเป็นจุดๆ กระจายตามพื้นที่โดยตั้งกลุ่มไว้เป็น 8 กลุ่มๆ ละ 20-30 คนให้ทำหน้าที่สำคัญในคืนก่อนวันเลือกตั้งคือให้คอยดูแลฝ่ายตรงข้ามไม่ให้เข้าไปจ่ายเงินซื้อเสียงได้ (เพราะได้ข่าวว่ามีการจ่ายเงินซื้อเสียงคนละ 100 บาทก็มี) ผู้ปฏิบัติงานเหล่านี้ไม่ได้นอนทั้งคืนโดยได้จัดหาอาหาร เนื้อ เหล้า บุหรี่ และอื่นๆ ให้นำไปกินกันตลอดทั้งคืนคอยฟังเสียง "หมาเห่า" ถ้าหมาเห่าตรงไหนแสดงว่าฝ่ายตรงข้ามมาจ่ายเงินซื้อเสียงให้ผู้ปฏิบัติงานเหล่านี้ไปจับปล้นเงินไม่สามารถจ่ายเงินกันได้สำเร็จ

2. จัดให้มีสายตรวจอีก 4-5 ไร่ ไปอนคิสตผู้ปฏิบัติงาน "กลุ่มกินเหล้า"

เหล่านี้ว่าไม่ได้กลับไปและปฏิบัติหน้าที่คอยระมัดระวังขับไล่ฝ่ายที่จะมาจ่ายเงินให้ได้ผล
อย่างจริงจัง

3. ในตอนเช้าของวันเลือกตั้งก็จัดให้มีรถยนต์ 7-8 คัน ไปรับคนมาลง
คะแนนโดยที่ฝ่ายตำรวจก็เข้าไปควบคุมด้วยเพราะกลัวว่าจะมีการจ่ายเงินหรือกระทำการใด
ที่จะมีผลต่อการเลือกตั้ง

เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งทางราชการจัดให้มีการเลือกแบบง่าย ๆ คือ ชาวบ้านจะ
เลือกใครเป็นผู้ใหญ่บ้านก็ให้มายืนรวมกันข้างฝ่ายของคนๆ นั้น (มีผู้แข่งขัน 2 คน) ผล
ปรากฏว่า คนที่มายืนรวมกลุ่มข้างฝ่ายนายตำรวจมีจำนวน 400 กว่าคน ข้างฝ่ายตรงข้าม
มี 10 กว่าคนเท่านั้น แต่คนที่มายืนข้างฝ่ายนายตำรวจมีแต่คนที่ "ขี้เมา" มาจากหลายๆ
หมู่บ้าน อายุไม่ถึงก็มี คนที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นก็กลับมาวมก็มี เลยทำให้ผลการเลือกตั้งครั้ง
นั้น เป็นโมฆะ ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

การเลือกตั้งครั้งที่สอง เป็นการเลือกแบบเปิดเผยเอาเฉพาะที่มีรายชื่อ
ตามเกณฑ์ของกฎหมายปรากฏว่านายตำรวจได้ 170 เสียง ฝ่ายตรงข้ามได้ 110 เสียง
ในที่สุดนายตำรวจก็ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านมีการเสียงฉลองสั่งวัวตัวใหญ่มามา แบ่งเป็น 8 ส่วน
พร้อมทั้งจ่ายค่าเหล้า บุหรี่ และอื่นๆ โดยไม่จำกัด นายตำรวจ กล่าวว่า "เขาใช้เงินทุ่ม
มาก แต่สู้เราไม่ได้เราก็หมดไปประมาณ 80,000 บาท " (ตำรวจ หัวหมูกลาง, สัมภาษณ์)

ต่อมามีการเลือกตั้งกำนันขึ้นนายตำรวจก็ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วยโดยมีคู่แข่ง
เพียงหนึ่งคนใช้เวลาหาเสียงแข่งขันกันอยู่ 23 วัน ลั่นเปลืองเงินทองทั้งสองฝ่ายไปไม่น้อย
ผลปรากฏว่า นายตำรวจแพ้การเลือกตั้งแต่ก็ยังคงทำหน้าที่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านอยู่ต่อไปแม้
ว่าจะไม่ได้เป็นกำนันก็ตาม* ผลงานที่สำคัญในระยะเวลาที่เป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่นั้นก็คือการเป็น

-----
* ผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนันได้ จะต้องเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ใดหมู่หนึ่งในท้องที่ตำบลนั้น
แต่เมื่อผู้ใดได้รับการเลือกตั้งให้ เป็นกำนันตำบลนั้นแล้ว บุคคลผู้นั้นก็จะดำรงตำแหน่ง 2
อย่างในเวลาเดียวกันคือ เป็นกำนันในตำบลนั้นและเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ใดหมู่หนึ่งที่เคยเป็นมาก่อน

ผู้มอบหมายสำคัญในการจัดให้มีตลาดสดในชุมชนศรีวิไล นอกจากนั้นก็เป็น เรื่อง เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น และกิจกรรมที่เกี่ยวกับ วัด ศาสนา งานบุญประเพณี โรงเรียน เป็นต้น

ต่อมาอีก 5 ปี คือปี พ.ศ. 2528 กำนันคนปัจจุบันได้กระทำความผิดและถูกปลดออกจึงทำให้ตำแหน่งกำนันว่างลง ที่ประชุมสภาตำบล (กสต.) ได้มีการประชุมเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้วมีมติว่า ให้นายดำรงค์สมัครรับ เลือกตั้ง เป็นกำนัน เพียงคนเดียวและขอรับรองไม่ให้ผู้ใหญ่อื่นๆ ลงสมัครแข่งขัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการคือ ประการที่หนึ่ง นายดำรงค์เป็นผู้ที่มีอายุ (อาวุโส) มากกว่าผู้ใหญ่อื่นๆ เหลือเวลาอีกเพียง 4 ปี ก็จะเกษียณแล้ว ประการที่สอง นายดำรงค์เป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่าผู้ใหญ่อื่นๆ ที่เคยเข้ากระทรวงมหาดไทย เข้าสภาผู้แทนราษฎรมาถึง 2 ครั้งแล้วในขณะที่คนอื่นฯ ไม่เคยเลย ประการที่สามนายดำรงค์มีฐานะทาง เศรษฐกิจดีกว่าผู้ใหญ่อื่นๆ ประการที่สี่ นายดำรงค์เป็นคนดีและขยันขันแข็งในกิจการส่วนรวม "ไม่กินเหล้า เมายา" จนทำให้เกิดการ เสื่อม เสียมาสู่สภาตำบลดัง เช่นกำนันคนก่อน เคย เป็น

พอถึงวันสุดท้ายของการรับสมัคร เป็นกำนันที่ว่า การอำเภอบึงกาฬก็ปรากฏว่า ไม่มีผู้ใหญ่อื่นๆ ไปสมัครแข่งขันกับนายดำรงค์ตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสภาตำบลคงมีนายดำรงค์สมัคร เพียงคนเดียวและได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายให้ เป็นกำนันตำบลศรีวิไลในเวลาต่อมา นายดำรงค์กล่าวว่า "ถ้าหากผู้ใหญ่อื่นๆ มาสมัครแข่งขันกับเราก็จะเดือดร้อนสิ้น เปลืองเงินทองเป็นแสน ๆ " (ดำรงค์ หัวหมุกกลาง, สัมภาษณ์) เพราะฉะนั้น เพื่อ เป็นการขออนุญาตสภาตำบลที่ไม่ให้เดือดร้อนในเรื่องนี้ นายดำรงค์ในฐานะกำนันคนใหม่จึง เสนอตัวที่จะ เป็นผู้ เลี้ยงอาหารสมาชิกสภาตำบลเดือนละครั้งที่มีการประชุมสภาตำบล ทั้งนี้ เนื่องจากว่าอาชีพของนายดำรงค์ก็คือการเปิดร้านอาหารอยู่แล้ว อีกทั้งขอความร่วมมือไปทางโรงฆ่าสัตว์ ขอ เนื้อ 4 กิโลกรัม เหล้าอีก 2 ขวด แต่มีการตั้งกติกากว่า "ใครเมามาจะไม่ให้ เข้าร่วมประชุมด้วย"

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม พอได้ทราบว่ามีใครไปลงสมัครแข่งขันกับนายดำรงค์เป็นที่แน่นอนแล้ว และนายดำรงค์ก็คงจะต้องได้ เป็นกำนันตำบลศรีวิไลโดยที่ไม่ต้องมีการเลือกตั้ง การเลี้ยงฉลองตำแหน่งก็เริ่มขึ้นในตัวอำเภอบึงกาฬ โดยเริ่มตั้งแต่ 16.00 น.

ไปจนถึง 02.00 น. ของวันใหม่ผู้ที่ไปร่วมงานเลี้ยงมีตั้งแต่ นายอำเภอ ข้าราชการต่าง
ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านทั่วไป หลังจากวันนั้นก็กลับมาเลี้ยงฉลองในตำบลอีกโดยการมาวัด
ไป 2 ตัว เหล่า บุหรี่ และสิ่งต่างๆ นับไม่ถ้วน เมื่อรวมกันแล้วค่าใช้จ่ายในการเลี้ยง
ฉลองหมดไปประมาณ 30,000 บาท (คำรงค์ หวังหมูกกลาง, สัมภาษณ์)

หลังจากที่นายคำรงค์ได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันแล้วได้มีวิธีการใช้
ปัจจัยให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสิ่งสาธารณะต่างๆ จนทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดการยอมรับ
เชื่อฟังและปฏิบัติตามเป็นอันมาก อันเป็นการเสริมสร้างอำนาจให้กับตนเองมากยิ่งขึ้น
วิธีการที่นายคำรงค์ได้ใช้เป็นดังนี้

1. การที่นายคำรงค์เคยบวชเรียนมาก่อนทำให้นายคำรงค์เป็นผู้นำที่มีคุณ
ธรรม กล่าวคือ ในเรื่องส่วนตัวแล้วนายคำรงค์เป็นคนไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน ในเรื่อง
ส่วนรวมก็จะ เป็นผู้พาชาวบ้านเข้าวัดทำบุญให้ทาน อบรมชาวบ้านให้รู้จักคุณธรรม รู้จัก
รักษาศีล 5 ศีล 8 ชักชวนชาวบ้านให้สร้างความดี เว้นอบายมุข สุรา และการพนันทุก
ชนิด ในระหว่างเข้าพรรษาที่ตรงกับขึ้นและแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ ก็จะไปทำบุญร่วมกับทุก
วัดภายในตำบลและให้การอบรมทางด้านศีลธรรมแก่ประชาชนภายในตำบลด้วย เป็นผู้นำที่
ให้ความสำคัญในการทำบุญประเพณีต่างๆ เช่น บุญเข้าพรรษา บุญมหาชาติ บุญสงกรานต์
บุญบั้งไฟ ฯลฯ ในวันสำคัญของชาติก็จะจัดให้มีการพัฒนาชุมชนและหมู่บ้านต่างๆ เช่น วัน
เฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินีนาถ วันปิยะมหา-
ราช ฯลฯ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ควรจะนำมากล่าวถึงก็คือการเป็นผู้นำในการชักชวน
ชาวบ้านสร้างศาลาอรัญวิเวกโดยใช้งบประมาณทั้งสิ้นประมาณ 350,000 บาท

2. ในวันเวลาปกติจะจัดให้มีโครงการพิเศษที่เรียกว่า "ตำบลเคลื่อนที่"
ขึ้นโดยให้สภาตำบล (กสต.) และหน่วยงานราชการต่างๆ ออกไปพบปะกับประชาชนใน
ท้องที่ตำบลศรีวิไล หน่วยราชการเหล่านี้ได้แก่ สถานีอนามัยตำบล พัฒนาชุมชน กรมทาง
หลวง ไปรษณีย์ โทรเลข เกษตรตำบล โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา
หน่วยราชการต่างๆ ที่ออกไปร่วมโครงการจัดให้บริการและอบรมชี้แจงให้ราษฎรได้เข้าใจ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่ของแต่ละหน่วย ทั้งนี้จะมีการนัดวัน เวลาผลิต เปลี่ยนหมุนเวียนกันไป เมื่อครบทุกหมู่บ้านแล้วก็จะเวียนมาใหม่ทำอย่างนี้ เป็นประจำตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งกำนัน ตำบลศรีวิไล

3. ในฐานะที่เป็นผู้นำคนสำคัญของชุมชนจะพยายามสร้างผลงานและชักนำความเจริญมาสู่ชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ที่สำคัญได้แก่ สร้างตลาดสด สร้างน้ำประปาหมู่บ้านในวงเงิน 270,000 บาท (งบประมาณโครงการ กสช.ปี พ.ศ.2528) สร้างโถ่งน้ำ 1,140 ใบ ในวงเงินกว่า 200,000 บาท สร้างถังเก็บน้ำ ขนาด 30 ลูกบาศก์เมตรที่สถานีอนามัยตำบลในวงเงิน 30,000 บาท สร้างโถ่ง กสช.จำนวน 518 ใบ ในวงเงิน 400,000 บาท สร้างถนน กสช.จากบ้านคูคำถึง ห้วยหินระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ในวงเงิน 400,000 บาท สร้างฝายน้ำล้น บ้านคูคำโดยใช้งบประมาณ กสช. เป็นเงินกว่า 200,000 บาท สร้างน้ำประปาหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 ใช้งบประมาณ 64,800 บาท สร้างสวนสาธารณะที่หนองแวงโดยตั้งชื่อว่า "สวนรัชมงคลภิเษก" และดำเนินเรื่องขอยกฐานะตำบลศรีวิไลขึ้น เป็นกิ่งอำเภอจนได้รับการอนุมัติจากทางราชการซึ่งก็จะต้องมีการจัดเตรียมการต่างๆ ให้พร้อมเพรียงสมกับฐานะ ภายใน 1-2 ปีข้างหน้า

4. นายดำรงค์ได้มีความคิดริเริ่มพิเศษในขณะที่ตนเองมีตำแหน่งเป็นผู้นำ สำคัญแล้วต้องการที่จะให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นอันเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้แพร่ขยายไปสู่ประชาชน มากยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการ "ให้รางวัลการประชุม" กล่าวคือ เมื่อมีการประชุมชาวบ้านซึ่ง จะมีเป็นประจำทุกเดือน ลูกบ้านคนใดที่ขยันมาประชุม 12 ครั้งต่อปีก็จะได้รับรางวัลทุกคน เช่น ของขวัญ เสื้อผ้า และอื่นๆ ทั้งนี้จะมีการขอรับบริจาคจากร้านค้าใหญ่ๆ และตลาดสด เพื่อนำสิ่งของต่างๆ มาเป็นรางวัลแก่บุคคลที่ขยันมาประชุมเป็นการกระจายทรัพย์สิน จากคนที่รวยกว่ามาสู่คนที่จนกว่า

5. ในฐานะผู้นำที่ใจบุญ เมื่อมีงบประมาณ หรือความช่วยเหลือใด ๆ ที่มาสู่ท้องถิ่นนายดำรงค์ก็จะทำหน้าที่แบ่งปันโดยยึดหลักให้ผู้ที่ทุกข์ยาก หรือเดือดร้อนมากกว่าได้รับก่อน ส่วนพวกที่เดือดร้อนน้อยกว่าพอทนได้ก็ให้ทนไปก่อน

นอกจากวิธีการที่นายดำรงค์ได้ใช้ปัจจัยความชำนาญ ความรู้ ตำแหน่งและอายุแล้วนายดำรงค์ยังมีวิธีการเสริม ซึ่งมีความเชื่อมโยงมาจากปัจจัยทั้ง 4 และมักจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจด้วย วิธีการเสริม เหล่านี้ เช่น

1. นายดำรงค์มีอาชีพเปิดร้านอาหารอยู่แล้ว บางทีเมื่อมีคนจนหรือคนเฒ่าคนแก่มากินก็ให้กินฟรีพระมาฉันท์ก็ถวายไปเลย ไม่คิดเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างเข้าพรรษาก็รับพระอย่างเต็มที่ นายดำรงค์กล่าวว่า "สมควรเขาก็เอา ไม่สมควรก็ไม่เอา ควรลดหย่อนไปตามราคา" (ดำรงค์ หัวหมูกกลาง, สัมภาษณ์)

2. ในฐานะที่มีตำแหน่งเป็นผู้นำสำคัญที่เอาใจใส่ต่องานวัดและศาสนา เมื่อทางวัดขาดอะไร วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เมื่อมาร้องขอก็จะซื้อให้เลย หรือไปรับของจากร้านมาได้เลยแล้วมาคิดเงินที่บ้านเท่านั้น

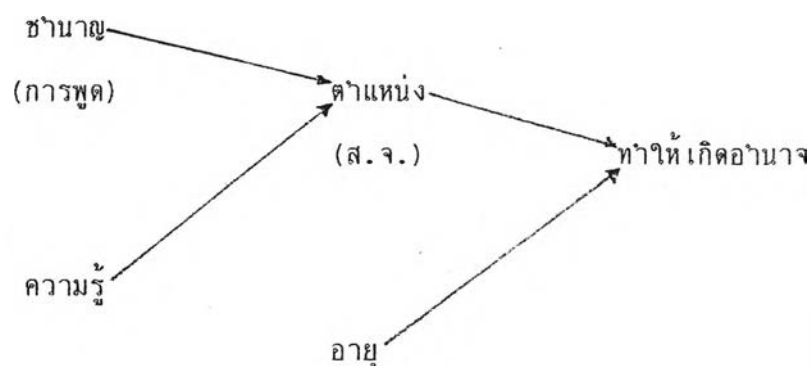
3. ในอาชีพทำไร่ ทำสวนของนายดำรงค์จะต้องมีลูกจ้างประมาณ 20-30 คน นายดำรงค์จะเลือกจ้างเฉพาะคนที่จนจริงๆ คนที่มีฐานะพอสมควรอยู่แล้วจะไม่จ้างโดยให้ค่าจ้างวันละ 30 บาท เลี้ยงข้าวกลางวันด้วยพร้อมทั้งบริจาคเสื้อผ้าสิ่งของให้ด้วยตามสมควร

กล่าวโดยสรุปแล้ว นายดำรงค์ได้ใช้ปัจจัยทั้ง 4 อย่างคือ ความชำนาญ ความรู้ ตำแหน่งในทางสาธารณะและอายุผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนี้ยังมีวิธีการเสริม ซึ่งเกี่ยวข้องกับและเชื่อมโยงมาจากปัจจัยทั้ง 4 และมีผลกระทบกระเทือนต่อฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวซึ่งผู้นำบางคนไม่สามารถจะกระทำได้ วิธีการเหล่านี้ของนายดำรงค์สร้างการยอมรับนับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตามจากประชาชนเป็นอันมาก จนมีส่วนทำให้นายดำรงค์เป็นบุคคลที่มีอำนาจมากคนหนึ่งของชุมชน

1.2 นาย วีระชัย ชาติเจริญ

นาย วีระชัย ชาติเจริญ อายุ 54 ปี ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า "พ่อตู้วีระชัย" ทั้งนี้อาจจะ เนื่องมาจากหน้าตาทำทางของนายวีระชัยบอกถึงลักษณะการ เป็นผู้มีอายุผู้หนึ่ง ของชุมชนนั่นเอง จบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 6 (ม.6) แล้วได้รับการศึกษาต่อทางช่างที่ โรงเรียนช่างไม้วัดสระ เกศ (วัดกุ เขาทอง) เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันนี้ระดับการ ศึกษาของนายวีระชัย ก็อาจใกล้เคียงกับ ปวช.หรือ ปวส.สาขาใดสาขาหนึ่ง อาชีพเดิม ของนายวีระชัยเป็นช่าง แต่ปัจจุบันนี้ประกอบอาชีพค้าขาย (ทำเนื้อสัตว์) มีฐานะอยู่ใน ระดับปานกลาง นายวีระชัยมีความชำนาญทางด้านการพูดในที่สาธารณะ เพราะ เคย เป็น สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) ที่มีความจำเป็นต้องไปปราศรัยหาเสียงตามท้องถื่นต่างๆ จึงนับ ได้ว่านายวีระชัย เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจใน ฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) นายวีระชัยเคยมีตำแหน่งในทางสาธารณะคือ เป็น สมาชิกสภาจังหวัดหนองคาย (ส.จ.) ระหว่างปี พ.ศ.2518-2523 นอกจากนั้นยังมี ตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติคือ เป็น ประธานสาขาพรรคประชาธิปัตย์ เขต 2 จังหวัด หนองคายระหว่างปี พ.ศ.2518-2524 และเคยร่วมกับนายอุทัย พิมพ์ใจชน ก่อตั้งพรรค ก้าวหน้าด้วย การที่นายวีระชัยมีตำแหน่งเช่นนี้แสดงให้เห็นว่านายวีระชัย เคยมีอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมาย (legitimate power) แม้ว่าจะเป็นอดีตไปแล้วก็ตามแต่ในปัจจุบันนี้ นายวีระชัยยังเป็นคนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ที่ทำให้ประชาชนบางส่วนให้การยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.2: นาย วีระชัย ชาติเจริญ

เมื่อปีพ.ศ. 2514 นายวีระชัยได้มีส่วนสำคัญในการริเริ่มให้ก่อสร้างตลาดสดศรีวิไลขึ้น โดยที่นายวีระชัยเองเป็นผู้ประกอบอาชีพ "ฆ่าและชำแหละเนื้อสัตว์ขาย" ในตลาดนั้น ประกอบกับพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนแห่งนี้ เป็นเขตแทรกซึมของ ผกค. ที่เรียกว่า "พื้นที่สีชมพูหรือสีแดง ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งปลัดอำเภอฝ่ายป้องกันได้มาขอร้องให้นายวีระชัยเป็น "ผู้สืบราชการลับ" ให้แก่ทางราชการโดยได้รับเงินเดือนๆ ละ 3,000 บาท จาก "งบลับ" แต่นายวีระชัยไม่ยอมรับทำหน้าที่นี้ จึงเป็นที่ระแวงสงสัยจากทางราชการ นายวีระชัยถูกกล่าวหาว่า "ฆ่าสัตว์" ไปสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) แต่นายวีระชัยก็อ้างว่าส่งเนื้อไปบ้านนาทราย* ตามที่ได้ทำสัญญากันไว้โดยผ่านมติสภาตำบลซึ่งถือว่าถูกต้องตามกฎหมายแล้วนายวีระชัยกล่าวว่า "จริงๆ แล้วทางการขอเนื้อของผมคราวละ 30-50 กิโลกรัม เอาไปฟรีๆ เลยผมยังไม่ว่าอะไร" (วีระชัย ชาติจริย, สัมภาษณ์) หลังจากนั้นนายวีระชัยจึงมีความคิดว่าเพื่อที่ตนเองจะสามารถทำการค้าขายและดำรงสถานะที่ดีต่อไปได้จำเป็นจะต้องลงต่อสู้ทางการเมือง และก็ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัดหนองคาย (ส.จ.) เมื่อปี พ.ศ.2518

การเลือกตั้ง ส.จ. จังหวัดหนองคายครั้งนี้ปรากฏว่า นายวีระชัยได้คะแนนเสียงเป็นลำดับที่ 18 โดยที่อันดับที่ 1-6 จะได้เป็นส.จ. นายวีระชัยไม่พอใจผลการเลือกตั้งจึงได้ฟ้องการเลือกตั้งครั้งนี้เป็น "โมฆะ" ประกอบกับที่นายวีระชัยเป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในการพูดกล่าวคือ นายวีระชัยแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้โดยการฟ้องผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นจำเลยที่ 1 นายอำเภอเป็นจำเลยที่ 2 โดยมีข้อกล่าวหาว่า "จำเลยทั้งสองแบ่งเขตเลือกตั้งไม่ตรงตามที่กฎหมายระบุให้มีเขตเลือกตั้ง เขตละหนึ่งตำบล แต่ถ้าตำบลใดมีประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งเกิน 30,000 คน ขึ้นไปก็ให้ แบ่งเขตเลือกตั้งเพิ่มขึ้น "แต่จำเลยทั้งสองไม่ได้แบ่งเขตเลือกตั้งเพิ่มขึ้น ตามกฎหมาย ฉะนั้นจึงถือว่ากระทำการผิดพลาด การที่มีความชำนาญของนายวีระชัยก็เป็นประโยชน์เพราะว่าเป็นคนที่พูดเก่ง และกล้าพูด "อยากด่าคนอื่นไปเลย", "กล้าพูดไม่กลัวตาย" เป็นคำกล่าวของ

---

* บ้านนาทราย อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย เป็นบ้านที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น "ผกค" ทั้งหมดหมู่บ้านและต่อมาได้ถูกทางการสั่งเผาทั้งหมู่บ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ.2517-18 จนเป็นข่าวโด่งดังไปทั่วประเทศ

นายวิระชัยและได้กล่าวเสริมต่อไปว่า "พวกเขาไปขอให้กรมขอมจพให้เงิน 300,000 บาท แต่ผมไม่เอา สมัยนั้นซื้อรถบรรทุกได้ 2 คันนะ " (วิระชัย ชาติเจริญ, สัมภาษณ์) ผลการฟ้องร้องครั้งนั้นปรากฏว่านายวิระชัยเป็นฝ่ายชนะ ทำให้ทางราชการต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เป็นครั้งที่สอง นายวิระชัยก็กลับกลายเป็นผู้ที่ชื่อเสียงโด่งดังมาก ประชาชนที่เชื่อถือศรัทธาก็มีมากขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลการเลือกตั้งครั้งที่สองทำให้นายวิระชัยมีคะแนนเสียงมากเป็นลำดับที่ 1 ได้เป็น ส.จ. ตามที่ตั้งใจไว้ ทั้งๆ ที่ในช่วงที่มีการเลือกตั้งนั้น นายวิระชัยหลบไปอยู่จังหวัดอุบลราชธานี เพราะกลัวว่าจะมีคำสั่งมาหรือมีหน่วยล่าสังหารติดตามพบตัว จึงคิดไว้เพื่อความไม่ประมาทควรหลบไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวก่อน

หลังจากที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.จ. แล้ว นายวิระชัยได้เป็นกรรมการการศึกษา การคลัง กรรมการการศึกษา และกรรมการสวัสดิภาพของประชาชนและสาธารณะสุข นายวิระชัยได้มีวิธีการใช้จ่ายทางด้านตำแหน่งให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน อันเป็นการช่วยส่งเสริมอำนาจให้กับตนเองมากยิ่งขึ้น วิธีการเหล่านี้ได้แก่

1. ในฐานะที่มีตำแหน่งเป็น ส.จ. เป็นกรรมการผู้อนุมัติและผู้ตรวจสัญญาการจ้างรวมทั้งการที่เป็นผู้กว้างขวางรู้จักและเข้าถึงนักการเมืองระดับชาติทำให้นายวิระชัยสามารถสร้างผลงาน "ดี" งบประมาณและโครงการต่างๆ มาพัฒนาท้องถิ่นในตำบลศรีวิไล เช่น ขอให้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นในชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยการของบประมาณมาสร้างอาคารคอนกรีต 6 ห้องเรียน ขอให้มีไฟฟ้าจากบ้านดงเกษมมาสู่ชุมชนศรีวิไล และจากบ้านนาทรายมาสู่ชุมชนศรีวิไลอีกสายหนึ่ง ของบประมาณจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มาสร้างฝายที่หนองจันทร์ งบเร่งด่วนสร้างทำนบหนองบ่อ ทำนบห้วยคา ถนนระหว่างบ้านขาวถึงบ้านห้วยเรือใหญ่ถึงบ้านชุมภูทอง บ้านค่านาดี ศรีวิไล และ ถนนเชื่อมระหว่างบ้านโคกก่องถึงบ้านใหม่พัฒนา รวมทั้งงบเร่งด่วนทำหนองจันทร์โดยผ่าน นายขุนทอง ภูผิวเดือน ทั้งนี้ นายวิระชัยมีแนวคิดว่าจะทำให้ชุมชนศรีวิไลเป็นศูนย์กลาง (centre) ทางด้านการค้าในแถบนั้น นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ อีกที่ นายวิระชัยมีส่วนในการผลักดัน คือโครงการหนองเห้บ้านนาสิงห์โครงการราชประสงค์ เป็นต้น

2. นายวีระชัยมักจะเป็นผู้ที่พยายาม เสนอแต่งตั้งคนอื่นดำรงตำแหน่งต่างๆ ในฐานะผู้นำโดยที่ตนเองไม่ขอรับตำแหน่ง เหล่านั้นทั้งนี้ก็ เนื่องจากว่าตนเอง เป็น ส.จ. อยู่ ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้นำชุมชนหลายคนมีความ เคารพนับถือในตัวนายวีระชัย เป็นการส่วนตัว

3. นายวีระชัยมักจะเป็นผู้ที่คอยกีดขวาง "คนทำผิด" คือไม่ให้มีการทุจริต ในงบประมาณพัฒนาต่างๆ เช่น งบ กสช. งบสร้างถนน สะพาน เหมืองฝาย ฯลฯ เพราะว่ามิช่าวอยู่ เสมอว่าผู้รับ เหม่าจ่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการต่างๆ เท่านั้น เท่านั้น " แต่ นายวีระชัยไม่เคยได้รับ " (วีระชัย ชาติเจริญ, สัมภาษณ์)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 นายวีระชัยได้ลาออกจากตำแหน่ง ส.จ. แล้วเดินทางไปประเทศอิรัก เพื่อรับตำแหน่งผู้ควบคุมการก่อสร้างที่เรียกว่า "โพรแมน" ให้กับบริษัทแห่งหนึ่งได้รับเงิน เดือน ละ 55,000 บาท พอหมดสัญญาก็ได้เดินทางมาอยู่ในชุมชนศรีวิไล โดยประกอบอาชีพค้าขายอย่างเดิม คือ ประมูลการฆ่าสัตว์ และชำแหละเนื้อสัตว์ขายในตลาดสดศรีวิไล นาย วีระชัยกล่าวว่า เมื่อตนเองควบคุมการขายเนื้อในตลาดสดประชาชนทั่วไปจะชื่นชอบมาก เพราะตนเองมักพูด เสมอว่า "ดีมา" ซึ่งหมายถึงการแถมหรือให้เนื้อแก่ลูกค้ามากเป็นพิเศษ "กำรน้อยก็ช่างมัน" นอกจากนี้แล้วนายวีระชัยก็ไม่ได้รับตำแหน่งทางสาธารณะใดๆ ในชุมชนแต่ก็ยังมีวิธีการที่จะสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนภายในชุมชนเป็นครั้งคราวคือ การเป็นผู้คอยควบคุมงบประมาณการพัฒนาต่าง ๆ ไม่ให้โกงกิน

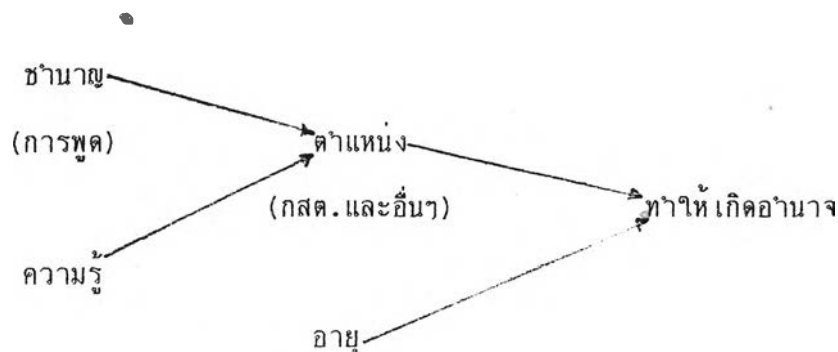
กล่าวโดยสรุปแล้ว นายวีระชัยได้ใช้ความรู้และความชำนาญของตนผสมผสานกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ต่อจากนั้นก็ใช้ตำแหน่งที่มีอยู่ทำประโยชน์ให้กับชุมชน จนถึงปัจจุบันนี้แม้ว่าจะไม่มีตำแหน่งใด ๆ แต่การที่มีอายุและเคยมีบทบาทสำคัญมีชื่อเสียงมาก่อนจึงยังมีส่วนทำให้ประชาชนทั่วไปให้การยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามอยู่ ทำให้ นายวีระชัย เป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจในชุมชนแห่งนี้

1.3 นาย เม็ง พันธุ์คุ้มเก่า

นาย เม็ง พันธุ์คุ้มเก่า อายุ 54 ปี ชาวบ้านท้าวฯ ไปเรียกว่า

"พ่อตู้ เมือง" ทั้งนี้อาจจะ เนื่องมาจากหน้าตาทำทางและการชอบยุ่งเกี่ยวกับวัดของนาย เมือง อันเป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงการที่เป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งของชุมชน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) และได้บวชเรียนอยู่นานถึง 2 พรรษา ต่อจากนั้นได้ไปประกอบอาชีพรับราชการ (ครู) อยู่เป็นเวลา 2 ปี ก่อนที่จะลาออกมาประกอบอาชีพทำไร่ทำนาอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นาย เมือง เป็นผู้ที่มีความชำนาญในการพูดมากในงานพิธี งานบุญประเพณีทั้งที่เป็นงานส่วนรวมและงานส่วนตัวก็มักจะเป็นผู้ที่ "จับไมโครโฟน" อยู่เสมอ การที่นาย เมือง เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญพร้อมกันทำให้นาย เมือง เป็นผู้ที่มีความอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) นาย เมือง เป็นผู้ที่มีตำแหน่งในทางสาธารณะหลายตำแหน่งและมักจะดำรงตำแหน่งนั้นติดต่อกัน เป็นเวลานานด้วย ที่สำคัญได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิสภาตำบล (กสต.) โดยเช่นตั้งแต่สภากฎหมายนี้ครั้งแรกสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม รองประธานกลุ่มเกษตรกรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ตั้งแต่เริ่มครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน วิทยากรโรงเรียนมัธยมศึกษาชุมชนศรีวิไลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบัน ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผลส.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 จนถึงปัจจุบัน ประธานกรรมการการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 จนถึงปัจจุบัน ฯลฯ ตำแหน่งเหล่านี้แม้จะไม่ใช่ว่าตำแหน่งที่มีความสำคัญมากนักแต่ก็เป็นตำแหน่งที่ได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งขึ้นโดยทางราชการ การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าวมีการอ้างอิงอำนาจมาจากทางราชการ ฉะนั้นพออนุมานที่จะกล่าวได้ว่านาย เมือง เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ในบางส่วนและบางลักษณะของงานที่ได้ปฏิบัติลงไป

แผนภูมิประกอบภาพพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.3 : นาย เมือง พันธุ์คุ้มเก่า

การที่นายเม็ง เป็นผู้ที่ชำนาญในการพูด ฉะนั้นเมื่อมีงานชุมชนเป็นต้นว่า งานวัด งานบุญประเพณี งานพัฒนาบ้านเมืองตลอดจนงานศพ งานบวช และงานส่วนตัวอื่นๆ นายเม็งจะถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ "จับไมโครโฟนตลอด" เป็นคนพูดเชิญชวนชาวบ้านให้มาร่วมงาน ให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนต่อชุมชน ให้มาร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนร่วมลงมือปฏิบัติงานนั้นๆ นอกจากนั้นนายเม็งก็ได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นผู้ที่เสียสละต่อส่วนรวมโดยการ "พูดจริง ทำจริง" เป็นตัวนำเป็นแบบอย่างและ "เห็นหน้าในทุุกงานทุุกอย่าง" จนทำให้นายเม็งได้รับตำแหน่งต่างๆ มากมาย

ในการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ของนายเม็งนั้น นายเม็งได้ใช้ปัจจัย ความชำนาญ ความรู้ และการเป็นผู้มีอายุ ของตนมีส่วนร่วมผสมผสานด้วย กล่าวคือวิธีการใช้ปัจจัยของนายเม็งมีดังนี้

1. ในเรื่องเกี่ยวกับกิจการงานวัด งานบุญประเพณี และงานพัฒนาบ้านเมืองต่างๆ นายเม็งจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมประชุมวางแผนงานนั้นๆ แต่พอถึงขั้นตอนการปฏิบัติจริงๆ นายเม็งก็จะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์คือ "พูดอย่างเดียว" การทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ก็เป็นการเสริมบทบาทให้นายเม็งโดดเด่นมากพอสมควร เพราะประชาชนทั่วไปก็รู้จักคุ้นเคยและเห็นคุณค่าของนายเม็งเป็นอย่างดี สำหรับในงานส่วนรวม นายเม็งก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่เอาใจใส่ต่องานสาธารณะ เป็นอย่างมาก เพราะว่าเป็นผู้ที่ "พูดเอง และพูดอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ได้หยุด" เพื่อชักชวนชาวบ้านคนอื่นมาร่วมงาน สำหรับในงานส่วนตัวญาติพี่น้องผู้เป็นเจ้าของงานก็จะมีควมสำนึกในการเป็นหนี้บุญคุณต่อนายเม็ง เพราะเป็นการพูดให้งานของตนสำเร็จโดยไม่ได้รับค่าจ้างค่าตอบแทนแต่ประการใด ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะเคยช่วยเหลือกันมาอย่างนั้นจนเป็นประเพณี ประกอบกับการเป็นผู้มีอายุ(ความแก่) ของนายเม็งจึงทำให้ประชาชนทั่วไป ยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามกันเป็นอันมาก

2. นายเม็งเป็นคนที่เรียกใช้ง่าย "เรียกเมื่อไหร่ ไปทันที" ไม่ว่าจะ เป็นงานส่วนรวม หรืองานส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่ได้รับการชักชวนและแนะนำจากส่วนราชการนายเม็งไม่เคยขาด จึงทำให้ได้รับมอบหมายให้มีตำแหน่งต่างๆ มากมาย

นาย เม็งรับไว้หมดคิดว่าจะเป็นอยู่นานเท่าใดก็ตาม หรือ เมื่อมีการประชุมและอบรมต่างๆ จากทางราชการนาย เม็งก็จะไปร่วมทุกครั้ง เมื่อได้รับเชิญ โดยสามารถเป็นได้ทั้งวิทยากร (ในบางกรณี) และ เป็นผู้เข้ารับการอบรมด้วย

3. การที่นาย เม็งมีตำแหน่ง เป็นรองประธานกลุ่ม เกษตรกรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา มีส่วนทำให้ นายเม็งได้รับการยอมรับมากขึ้น เพราะนาย เม็งอยู่ในฐานะของผู้นำกลุ่มซึ่งมีสมาชิกอยู่ถึง 298 ครัวเรือนกระจายอยู่ตามส่วนต่างๆ ของชุมชน

4. นายเม็งได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ชาวบ้านขึ้นเพื่อร่วมกันซื้อร่วมกันขาย โดยที่นายเม็งรับหน้าที่เป็นประธานกลุ่มเอง ขณะนี้มีสมาชิก 28 ครัวเรือนได้รวบรวมสะสมเงินเพื่อจัดซื้อของมาขาย เมื่อได้กำไรแล้วก็จะทำการแบ่งปันผลประโยชน์กันในเวลาสิ้นปี ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนและแนะนำจาก เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

กล่าวโดยสรุปแล้วนาย เม็งได้ใช้ปัจจัยทั้ง 4 ผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน และประชาชนภายในชุมชนอันมีส่วนในการส่งเสริมอำนาจให้กับตนเองมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นการตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ก็ เนื่องจากว่ามีประชาชนให้ความเคารพ เชื่อฟังและปฏิบัติตามนายเม็งเป็นจำนวนมาก

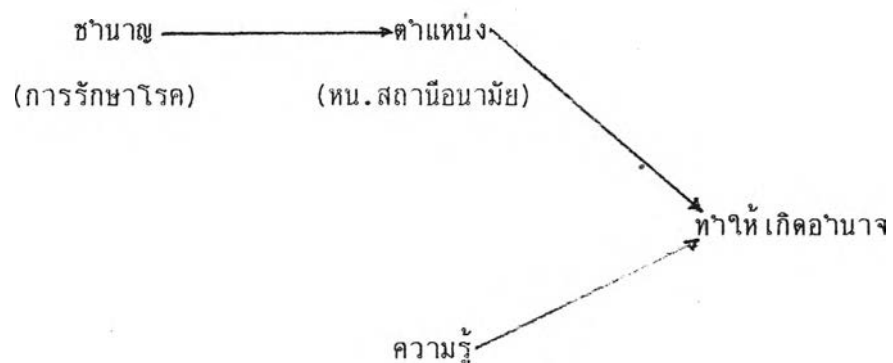
2. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้และความชำนาญ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 7 คน คือ นายสถาพร พระนคร นายทองยศ นนทะภา นายสุตใจ บุญไชโย นายศีลธรรม คำอาจ นายเพียร คงอุ่น นายหอม จิตสันเทีะ และเจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร ในที่นี้จะขอกล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของ นายสถาพร พระนคร นายทองยศ นนทะภา นายสุตใจ บุญไชโย และเจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร เท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันแม้ว่าจะใช้ปัจจัยในลักษณะเดียวกัน ส่วนวิธีการใช้ปัจจัยของนายศีลธรรม คำอาจ นายเพียร คงอุ่น และนายหอม จิตสันเทีะนั้นจะไม่ขอกล่าวถึงในรายละเอียด เนื่องจากมีลักษณะคล้ายคลึงกับของนายทองยศ นนทะภา จึงขอเสนอรายงานเพียงคนเดียวก็น่าจะเพียงพอต่อการทำความเข้าใจแล้ว

2.1 นาย สถาพร พระนคร

นาย สถาพร พระนคร อายุ 42 ปี ชาวบ้านทั่วไป เรียกว่า "หมออืด" จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) หลังจากนั้นเข้าเรียนทางด้านพนักงานอนามัยอีก 1 ปี จบออกมารับราชการกระทรวงสาธารณสุข ถูกส่งไปประจำตามสถานอนามัยต่างๆ ในระยะหลังมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถานีอนามัยตำบลศรีวิไลอยู่นานหลายปี ปัจจุบันนี้ได้ย้ายไปเป็นผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอพระเจริญ แต่ก็ยังพักอาศัยอยู่ในชุมชนศรีวิไล ในลักษณะที่เรียกว่า "ไปเช้าเย็นกลับ" นายสถาพรนับได้ว่าเป็นผู้มีความรู้และความชำนาญ ทางด้านการแพทย์พร้อมๆ กัน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) และการที่นายสถาพรเคยมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถานีอนามัย ตำบลศรีวิไลอยู่เป็นเวลานาน จึงมีส่วนในการทำให้ นาย สถาพร เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายด้วย (legitimate power) ในบางกรณีอาจมีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ด้วยเพราะเป็นงานที่เกี่ยวกับการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และเป็นงานบริการที่ มีความจำเป็น ต้องพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากนายสถาพรด้วย เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นความตาย การเจ็บไข้ได้ป่วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่เร่งด่วน

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.4: นาย สถาพร พระนคร

เนื่องจากว่าวิธีการใช้ปัจจัยเพื่อส่งเสริมอำนาจให้กับตนเองของนายสถาพร มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับของ นาย สมเกียรติ พระนคร ซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่งในกลุ่มชน โนนสมบูรณ์* ฉะนั้นในที่นี้จะขอล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของนายสถาพร เพียงย่อๆ และลักษณะเด่นบางอย่างที่แตกต่างออกไปเท่านั้น

นาย สถาพรมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานีนามัยตำบลศรีวิไล ตั้งแต่สมัยที่ชุมชนศรีวิไลยังเป็นส่วนหนึ่งของตำบลชุมภูพรและมีเจ้าหน้าที่อยู่เพียง 2 คน เป็นเวลาติดต่อกันนานถึง 15 ปีจนมีรากฐานมั่นคงอยู่ในชุมชนแห่งนี้ และเพิ่งได้ย้ายไปมีตำแหน่งสูงขึ้น ในท้องที่อื่น เป็นเวลาประมาณ 1 ปี จึงทำให้บทบาทและความสำคัญของนายสถาพรยังอยู่ในความทรงจำของประชาชนทั่วไปอีกทั้งนายสถาพรก็กลับมาพักที่ชุมชนแห่งนี้ทุกวันและได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง วิธีการใช้ปัจจัยของนายสถาพร เป็นดังนี้

1. งานสาธารณสุข เป็นงานที่ต้องทำทั้งในสำนักงานและนอกสำนักงาน ในสำนักงานนั้น นายสถาพรเป็นคนที่พูดจาไพเราะ ทำงานแบบมีเมตตาต่อชาวบ้าน โดยถือคติว่า "ทุกคนคือพี่น้องของเรา" ให้ความจริงใจต่องาน ไม่ใช้เป็นการกระทำเพื่อเอาหน้า ไม่ถือโทษโกรธชาวบ้าน เพราะคิดว่าข้าราชการ เป็นผู้ที่ได้เปรียบประชาชนอยู่แล้ว ส่วนนอกสำนักงานนั้นถ้าเป็นงานรักษาโรค นอกเวลางาน (นอกบ้าน) ไม่คิดเงินพิเศษ แต่โดยปกติแล้วงานนอกสำนักงาน จะเป็นงานที่ปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐาน เช่น โครงการสร้างล้างเพื่อสุขภาพแก่โรคหนองพยาธิ โรคทางเดินอาหาร โครงการรณรงค์วางแผนครอบครัว คุมกำเนิด ทำหมัน โครงการโภชนาการ และชั่งน้ำหนักเด็ก โครงการตรวจและบำบัดโรคพยาธิใบไม้ในตับและการฝึกอบรม จัดตั้งผู้นำประชาชนขึ้น เป็นกลุ่มเพื่อช่วยงาน สถานีอนามัยและให้บริการประชาชนในบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ยากจนเกินไป ซึ่งมีชื่อเรียกว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผส.)

---

* รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและวิธีการใช้ปัจจัยของนายสม เกียรติ พระนคร ดูได้ใน

2. ในฐานะหัวหน้าสถานีอนามัยตำบล และสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม นายสถาพรจะเข้าร่วมประชุมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสภาตำบล เพื่อรวมวางแผนงานพัฒนาเสนอแผนงานด้านสาธารณสุขให้แก่สภาตำบล นอกจากนั้นยังมีฐานเป็นที่ปรึกษาสภาตำบลอีกตำแหน่งหนึ่งด้วยที่มีชื่อ เรียกว่าคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต)

3. นาย สถาพรได้ชื่อว่าเป็นคนที่ชื่อสัตย์คนหนึ่งของกลุ่มฯ ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีการแข่งขันกีฬาสำคัญ ต่างๆ ก็มักจะได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ผู้ควบคุมกติกาเสมอ เช่น การแข่งขันบั้งไฟก็จะให้เป็นกรรมการจับเวลา การแข่งขันชกมวยก็จะให้เป็นผู้ตีระฆังและกรรมการกีฬาต่างๆ เพื่อป้องกันการคดโกงและไม่เป็นกลาง

4. ในงานบุญประเพณี ต่างๆ ของชุมชน รวมไปถึงงานศพ งานแต่งงาน งานบวช ฯลฯ นาย สถาพรถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ต้องไปร่วมงานทุกงาน ให้เห็นหน้าทุกครั้ง

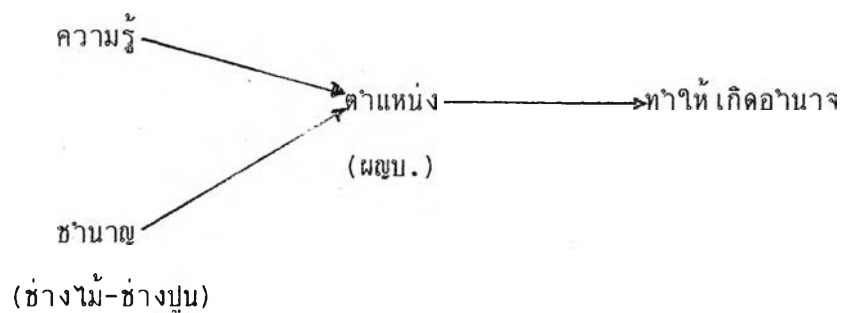
กล่าวโดยสรุปแล้ว นาย สถาพรได้ใช้ปัจจัยทั้ง 3 ผลผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน จนทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามเป็นอันมาก ทำให้นายสถาพรเป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งของชุมชน

2.2 นาย ทองยศ นนทะภา

นายทองยศ นนทะภา อายุ 37 ปี ยังนับว่าเป็นคนหนุ่ม ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า "ผู้ใหญ่ยศ" จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) แล้วได้รับการบวชเรียนจนจบชั้นนักธรรมโท เคยเป็นทหารเกณฑ์ประจำอยู่ที่จังหวัดลพบุรี 2 ปี และเคยไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย 1 ปี มีอาชีพหลักคือ การทำนา อาชีพรองคือ ทำไร่ทำสวนและมีโรงสี ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นาย ทองยศนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ เพราะนอกจากจะได้รับการบวชเรียนแล้ว ยังได้รับการอบรมจากทางราชการหลายครั้ง ที่สำคัญได้แก่ อบรมกองหนุนแห่งชาติ (กนช.) อบรมไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) อบรมงานทะเบียนราษฎร ฯลฯ นายทองยศเป็นผู้ที่มีความชำนาญในทางช่างไม้-ช่างปูน พอที่จะทำเป็นอาชีพ

ได้ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด "หัวไว" สามารถพูดชี้แจงเหตุผล ทำให้ประชาชนเข้าใจเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ได้ดี เมื่อรวมการเป็นผู้มีความรู้กับความชำนาญเข้าด้วยกันแล้ว ทำให้นายทองยศเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) นายทองยศได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 * เมื่อปี พ.ศ.2528 โดยที่ไม่ได้เสียเงินในการหาเสียงเลย ทั้งๆ ที่ก่อนนั้นก็ไม่เคยดำรงตำแหน่งใดๆ ในหมู่บ้าน แต่เมื่อมีการประชุมก็จะไปช่วยเขียนบันทึกการประชุม ช่วยพูดชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจและสามารถชักจูงประชาชนภายในหมู่บ้านได้ การที่นายทองยศได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจึงทำให้เป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ในบางกรณีสามารถมีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) แก่ประชาชนภายในหมู่บ้านด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีความประพฤติในการกระทำที่ผิดกฎหมายบ้านเมือง

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.5 : นาย ทองยศ นนทะภา

นาย ทองยศไม่เคยคิดที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อน แต่เมื่อตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านว่างลงก็มีคนมาขอให้นายทองยศสมัครรับเลือกตั้งครั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า นายทองยศ เป็นคนที่ชาวบ้านสามารถพึ่งพาอาศัยได้ มีปัญหาความรู้ เข้าใจพูด กล่าวพูดแทนประชาชนได้ อีกทั้งความประพฤติส่วนตัวของนายทองยศก็เป็นไปในทางที่ดีแม้ว่าจะเป็นคนหนุ่มก็ตาม กล่าวคือ "ไม่เล่นไฮโล ไพ่ โบก ไม่เล่นมวย ไม่เสียเรื่องเหล้ายา" ประกอบกับที่นายทองยศมีความชำนาญทางช่างไม้-ช่างปูน และได้ช่วยเหลือชาวบ้านในการทำบ้าน ช่วยชี้แนะช่วยวางแผน ช่วยลงมือปฏิบัติ ให้แก่ชาวบ้านมากมายในกิจกรรมก่อสร้างของวัดก็ไปช่วยทำ

* หมู่ที่ 3 เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนศรีวิไล ตูรายละ เขียวดินบพที่ 3

เช่นเดียวกันแต่จะให้ "งามๆ" นั้นยังไม่ถึงขั้นที่จะพูดได้ว่าเป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตามโดยสรุปแล้วชาวบ้านก็นิยมชมชอบที่เห็นสมควรว่านายทองยศควรจะเป็นผู้ใหญ่บ้านคนต่อไป

ในที่สุด เมื่อถึงวันเลือกตั้งนายทองยศก็ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านจริงๆ โดยที่ไม่ได้เสียเงินหาเสียงเลย อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ เป็นธรรมเนียมที่จะต้องมีการเลี้ยงฉลอง ทำตัวให้เป็นคน "ใจใหญ่" มากขึ้นให้สมกับที่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ นายทองยศกล่าวว่า "จ่ายเงินเลี้ยง ยอมให้กิน เงิน 20,000 บาท เหลืออยู่แค่ 2,000 บาทเท่านั้น" (ทองยศ นนทะภา, สัมภาษณ์)

เมื่อนายทองยศได้รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ได้มีวิธีการใช้ปัจจัยให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนภายในชุมชนดังนี้

1. นายทองยศ เป็นคนที่ค่อนข้างใจร้อนในลักษณะที่ปฏิบัติงานได้รวดเร็วทันใจลูกบ้านประกอบกับการเป็นคนกล้าพูดและมีหัวคิดที่จะพูดแล้วทำให้นายทองยศทำหน้าที่นี้ได้เป็นที่พอใจแก่ชาวบ้าน ตัวอย่างเช่น เมื่อประชาชนมาติดต่อเกี่ยวกับงานทะเบียนและหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางราชการนายทองยศก็จะรีบ "วิ่ง" ดำเนินการให้ทันทีเลยก่อนที่จะไปทำงานอาชีพอย่างอื่นของตน นายทองยศกล่าวว่า "ติดนิสัยใจร้อน" หรือว่ามีคนทุกข์ยากมาขอให้รับรองบัตรอนาถาเพื่อจะไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลบึงกาฬได้ นายทองยศก็จะรีบไปติดต่อให้ทันทีเลย

2. นายทองยศจะพยายามเอาใจใส่ตักเตือนชาวบ้านให้ปฏิบัติเกี่ยวกับงานทะเบียนต่างๆ ให้ถูกต้องตามกฎหมายพร้อมทั้งเป็นผู้นำ ผู้พาไปติดต่อกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ไม่มีความรู้ เป็นต้นว่า ผู้ที่ตักสำรวจไม่มีเงินทะเบียน ไม่มีบัตรประชาชน บัตรประชาชนหมดอายุ แต่งงานแล้วไม่ไปจดทะเบียน การแจ้งเกิด การแจ้งตาย ฯลฯ นายทองยศกล่าวว่า "ผมจะพาไปเลย ถ้าบอกเฉยๆ ก็ไม่มีใครไปทำหรอก" (ทองยศ นนทะภา, สัมภาษณ์)

3. เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่านายทองยศเป็นคน "ไม่กิน เส็ก ไม่กินน้อย" โดยที่ในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน งบประมาณต่างๆ นายทองยศจะไม่จับเลยแต่จะให้ตั้งกรรมการการเงินและผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบไปเลย ทั้งนี้ให้ยึดหลักประชาธิปไตยและความเสมอภาคเป็นหลัก

4. ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายทองยศ จะต้องพยายามสร้างผลงานเพื่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ไปติดต่อยุทธเกรด และรถอื่นๆ จากผู้รับประมูลมาพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับแรงงานชาวบ้าน ทั้งนี้ทางหมู่บ้านจะเป็นผู้ที่จ่ายค่าน้ำมันรถเอง หรือโครงการสร้างฝายน้ำล้น- เขื่อนคอนยุงที่รับน้ำไม่ไหวก็ได้ทำการติดต่อกับส่วนราชการต่างๆ ให้มาช่วยปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น

นอกจากวิธีการใช้ปัจจัยความรู้ ความชำนาญและตำแหน่งของนายทองยศแล้ว นายทองยศยังได้มีวิธีการเสริมซึ่งเชื่อมโยงมาจากปัจจัยตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านด้วย โดยที่วิธีการเสริมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ดังเช่น

1. นายทองยศได้เป็นเจ้าของโรงสีขนาดเล็กมาเป็นเวลาเกือบ 10 ปีแล้ว แต่เดิมมีการคิดค่าสีข้าวตามปกติ ต่อมาคนที่ไม่มีเงินค่าสีข้าวก็ไม่คิดเงินด้วย สีให้ฟรี จนกระทั่งการสีให้ฟรีเป็นเรื่องธรรมดาไป บางที "คนมายืมข้าวไปกิน 40-50 หมื่น คิดเป็นเงินหลายร้อยบาทแต่เมื่อทวงถามก็บอกว่าไม่มีเงินให้ ก็เลยให้กินฟรี ชี้แจงทวงถาม คิดว่าขาดๆ เชนๆ ไม่มีจริงๆ ไปรับจ้างจึงได้กิน ช่วยมันถือว่าช่วยเหลือกัน" (ทองยศ นนทะภา, สัมภาษณ์)

2. นายทองยศไม่ใช้คนที่มีฐานะดีแต่เมื่อมีคนเดือดร้อนขอความช่วยเหลือก็สามารถที่จะช่วยเหลือได้ เช่น คนไม่มีเงินค่ารถกลับบ้านก็มาขอ คนไม่มีข้าวกินก็มาขอ เป็นต้น

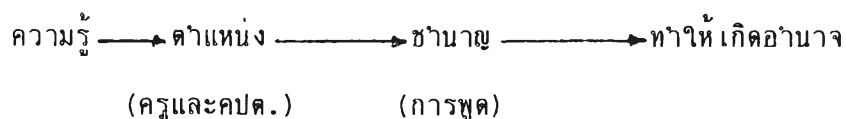
กล่าวโดยสรุปแล้ว นายทองยศได้ใช้ปัจจัยทั้ง 3 ผสมผสานกันแล้วยังมีวิธีการเสริมอื่น เกี่ยวข้องกับปัจจัยเศรษฐกิจด้วย เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนภายในชุมชน

ทำให้นายทองยศได้รับการยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามจากประชาชนมากขึ้นจนเป็นผู้ที่มีอำนาจที่สำคัญคนหนึ่งของชุมชน

2.3 นาย สุดใจ บุญไชยโย

นายสุดใจ บุญไชยโย อายุ 35 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปกรรม (พ.ม.) ซึ่งเทียบเท่าระดับอนุปริญญา ก่อนนั้นได้รับการบวชอยู่ยาวนานถึง 9 ปี จึงรู้ประเพณีเกี่ยวกับวัดและศาสนาเป็นอย่างดี มีอาชีพรับราชการ (ครู) ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายสุดใจเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการพูดได้รับหน้าที่เป็น "พิธีกร" หรือ "จับไมโครโฟน" อยู่เสมอ เมื่อรวมการเป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญเข้าด้วยกันแล้วทำให้นายสุดใจเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) นายสุดใจนอกจากจะมีตำแหน่งเป็นครูประจำโรงเรียนแล้วยังมีตำแหน่งอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่า "ครู คปต." คือเป็นที่ปรึกษาสภาตำบล (กสต.) จาก 4 กระทรวงหลักในนามตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้นายสุดใจอยู่ในฐานะที่เป็นเสมือนผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) คนหนึ่งด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณานาวิเคราะห์ที่ 8.6: นายสุดใจ บุญไชยโย

โดยทั่วไปแล้วในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนจะยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของเจ้าหน้าที่ราชการอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ เป็น "ครู" ชาวบ้านทั่วไปจะยอมรับนับถือว่าเป็นผู้มีความรู้ ควรแก่การเคารพเชื่อฟัง แต่สำหรับนายสุดใจแล้วนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ เป็นครูของเด็กแล้วยังมีตำแหน่ง เป็นครู คปต. ซึ่งมีความชำนาญในการพูดอีกอย่างหนึ่งด้วย ฉะนั้นเพื่อทำตนให้เป็นที่ประจักษ์ต่อ ประชาชนในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ นายสุดใจได้มีวิธีการใช้ปัจจัยทั้ง 3 ประการดังนี้

1. ในฐานะที่ปรึกษาสภาตำบล คือ ครูคปต. นายสุตใจจะเข้าร่วมประชุมกับสภาตำบลพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทาง แนวความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนให้สภาตำบลเลือกตัดสินใจปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องควร สภาตำบลก็มักจะรับฟังและนำไปปฏิบัติอยู่เสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องที่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากทางโรงเรียน ในฐานะลูกบ้านซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน นายสุตใจ ก็จะเข้าร่วมประชุมชาวบ้านด้วยทุกครั้งและมักจะเป็นผู้ที่เสนอแนะแนวทางที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เพราะเห็นว่าเป็นครู เป็นผู้มีความรู้

2. นายสุตใจมักจะอยู่ในฐานะที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับโรงเรียน คือ เมื่อมีงานวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (5 ธันวาคม) และพระบรมราชินีนาถ (12 สิงหาคม) วันปืยมหาราช ฯลฯ นายสุตใจจะเป็นผู้จัดเตรียมสิ่งของเพื่อมาประกอบพิธี วางแผน ที่เรียกว่า "เจ้าก็เจ้าการ" แล้วก็เป็นผู้นำนักเรียนและชาวบ้านมาร่วมในพิธีดังกล่าว ทั้งนี้ นายสุตใจคล้ายๆ กับทำหน้าที่แทนอาจารย์ใหญ่ในด้านการจัดเตรียม ส่วนอาจารย์ใหญ่ก็จะอยู่ในฐานะประธานในพิธีฝ่ายโรงเรียน นอกจากนี้แล้วยังมีงานหลายสิ่งหลายอย่างที่ทางชาวบ้านต้องขอความช่วยเหลือจากนายสุตใจและทางโรงเรียน เป็นต้นว่า งานเขียน พิมพ์และโรเนียวต่างๆ นายสุตใจก็จะรีบไปจัดการให้เป็นที่เรียบร้อยเสมอ

3. นายสุตใจเป็นคนที่พูดเก่งอาจจะเนื่องมาจากการเป็นพระมา 9 ปี และเป็นครูอยู่ 10 ปี ก็ได้ เมื่อมีงานต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นทางการเข้ามาเกี่ยวข้อง นายสุตใจจะได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ "พิธีกร" เป็นโฆษกเป็นผู้จับไมโครโฟนอยู่เสมอ เช่น งานโรงเรียน งานทางอำเภอ งานเนื่องในวันสำคัญแห่งชาติ รวมไปถึงงานวัด งานบุญประเพณี งานบวช งานแต่ง ฯลฯ

4. นายสุตใจเป็นคนที่เข้ากับประชาชนได้ดี เนื่องจากได้เรียนรู้หลักปฏิบัติ การจิตวิทยามาจากฝ่ายทหาร เมื่อสมัยที่ชุมชนแห่งนี้ยังเป็น "พื้นที่ลี้คมพู่" อยู่ กล่าวคือนายสุตใจได้เคยไปกับทหาร ไปกินเหล้าเมายา เข้ากับชาวบ้านแสดงความเห็นใจและให้ความช่วยเหลือต่างๆ ตามที่ร้องขอ แต่เมื่อมาถึงสมัยปัจจุบัน เจื่อนไซนั้นได้หมดไปแล้วแต่นายสุต

ใจก็ยังกระตือรือร้นให้อยู่ในลักษณะนี้ได้คืออยู่ เช่น เมื่อมีงานบุญขึ้นในบ้านใดบ้านหนึ่งถ้ามีคนมาช่วยงานน้อย นายสุตใจก็จะช่วยทำหน้าที่ทุกอย่างแบบเจ้าภาพเลย คือ ช่วยเขียนหนังสือ ช่วยพูด ไปจนถึงเข้าครัวทำกับข้าว แต่ถ้ามีคนมาช่วยงานมาก นายสุตใจก็จะปรับบทบาทใหม่เป็น "แขก" ผู้มาร่วมงานคือนั่งคุย ต้มเหล้า และทานอาหารตามปกติแบบคนทั่วไป

5. ในงานพัฒนาท้องถิ่นนายสุตใจก็ทำได้ทุกอย่างตั้งแต่ ลงมือจับจอบ เสียม เติมนุ้ตคุด บริการน้ำดื่ม อาหาร ตลอดจนติดต่อประสานงานและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ขาดแคลนต่างๆ จนเป็นที่พอใจแก่ชาวบ้านทั่วไป

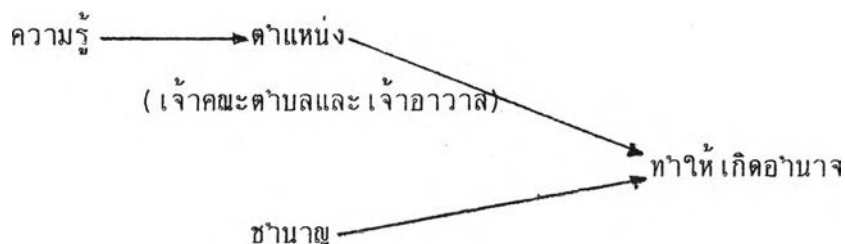
กล่าวโดยสรุปแล้วนายสุตใจได้ใช้ปัจจัยทั้งความรู้ ความชำนาญ และตำแหน่งผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนภายในชุมชนจนมีผลในการทำให้ประชาชนทั่วไป เคารพรัก เชื่อฟังและปฏิบัติตามเป็นอันมาก นายสุตใจจึง เป็นบุคคลผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชนแห่งนี้

2.4 เจ้าอธิการทองพูน สุกัทธิโร

เจ้าอธิการทองพูน สุกัทธิโร อายุ 42 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 (ม.ศ.5) แล้วได้รับการบวชเรียนหลายครั้งนับเวลารวมกันได้ประมาณ 18 พรรษา จบชั้นนักธรรมเอก เจ้าอธิการทองพูนนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ผู้หนึ่งในชุมชนเพราะนอกจากจะจบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับและการบวชเรียนแล้วยังได้รับการอบรมจากทางราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอบรมทางด้านศาสนาที่สำคัญได้แก่ อบรมครูสอนปริยัติธรรม อบรม-ประธาน อ.ป.ต. อบรมครูสอนสาธารณะปฏิบัติ อบรมพระสังฆาธิการชุมชน อบรม-โครงการอีสานเขียว ฯลฯ นอกจากนั้นเจ้าอธิการทองพูนยังมีความชำนาญหลายอย่าง เช่น การพูด ช่างไม้-ช่างปูน และการทำบั้งไฟ เมื่อรวมการเป็นผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญเข้าด้วยกันแล้วทำให้เจ้าอธิการทองพูน เป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) เจ้าอธิการทองพูนมีตำแหน่งทางสาธารณะที่สำคัญ คือ เจ้าอาวาสวัดอรัญวิเวกและเป็นเจ้าคณะตำบลศรีวิไล การที่เจ้าอธิการทองพูนเป็นพระสงฆ์ในพุทธศาสนาและมีตำแหน่งสำคัญด้วยจึงทำให้เป็นผู้ที่มีอำนาจอ้างอิง (referent power) ด้วย โดยอ้างอิงอำนาจ

มาจากพระพุทธเจ้าและความเชื่อทางประเพณีที่ปะปนมากับศาสนารวมทั้งบุคลิกภาพของเจ้าอธิการทองพูนเองด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.7 เจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร

โดยทั่วไปในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ที่เป็นพระสงฆ์จะได้รับ การยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามจากประชาชนตามจากประชาชนอยู่เสมอ สำหรับเจ้า อธิการทองพูนแล้วนอกจากจะเป็นพระสงฆ์ธรรมดาแล้วยังมีปัจจัยทั้ง 3 เป็นเครื่องช่วยเพิ่ม พูนการยอมรับและเชื่อฟังมากยิ่งขึ้น โดยที่เจ้าอธิการทองพูนได้มีวิธีการใช้ปัจจัยทั้ง 3 อย่างผสมผสานกันดังนี้

1. ในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนาจะมีการจัดอบรมทางด้านศีลธรรมร่วมกับ 4 กระทรวงหลักโดยมีเจ้าอธิการทองพูนเป็นผู้บรรยายธรรมอบรมสั่งสอนให้ประชาชนไม่ สรุ่ยสร้อยในการใช้จ่าย ให้ปฏิบัติแต่ความดีจะได้อยู่ดีกินดี ทั้งนี้ดำเนินการเฉพาะในเขต ปกครองของตำบลศรีวิไล 10 วัดเท่านั้น

2. เจ้าอธิการทองพูนเป็นคนที่มีความขยัน ที่เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "อยู่ซื่อๆ ไม่เป็น ขยันทำงาน ต้องเข็ดก็อกๆ แก้กๆ " จะพยายามชักชวนญาติโยมทำกิจ กรรมต่างๆ เสมอโดยมีคิดว่า "ถึงเวลาแล้วที่เราจะช่วยกัน เราเป็นพระต้องทำเป็นตัวอย่าง สอนตัวเองบ้างไม่ใช่สอนแต่คนอื่น " (เจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร, สัมภาษณ์) ผลงานที่ได้ทำสำเร็จแล้ว ได้แก่ กุฏิ หอฉันท์ โรงครัว (หอฉันท์) ขุดสระจตุรัสขนาดใหญ่โดย ขอความร่วมมือในการยืมรถหน่วยงานพัฒนาที่ดินมาขุดให้ทางฝ่ายวัด เป็นผู้จ่ายค่าน้ำมัน เป็นต้น

3. เจ้าอธิการทองพูน เป็นผู้นำในลักษณะที่สามารถลงมือปฏิบัติงานเองได้ไม่ใช้ลักษณะ "ดินซี้ มือซี้" คือจะลงมือจับ จอบ เสียม เก็บกวาดและทำความสะอาดด้วยตนเองโดยไม่ถือตัว ทำตัวแบบง่าย ๆ เป็นกันเอง ตัวอย่างเช่น ทางวัดขอให้มีการนำรถเกรตมาปรับปรุงถนน เจ้าอธิการทองพูนก็จะขอนั่งคู่ไปกับคนขับด้วย เพื่อที่จะได้บอกคนขับให้เข้าใจว่าควรจะทำตรงไหน อย่างไรบ้าง และอีกตัวอย่างหนึ่งที่ทำความซาบซึ้งใจให้แก่ประชาชนภายในชุมชนเป็นอย่างมาก ก็คือในงานวางเพลิงศพของหลวงปู่บัว โรงศพไม่แน่นเพียงพอและก็ไม่มีการกล้ำขັນไปทำเพราะว่ากลัว เจ้าอธิการทองพูนก็จับม้อนปืนขึ้นไปตีตะปู้ในโลงศพ ทำอยู่คนเดียว จนกระทั่งชาวบ้านบางคนเกิดความสำนึกและได้ปืนขึ้นไปช่วย เจ้าอธิการทองพูนตอกตะปู้จนสำเร็จ ในครั้งนั้นได้สร้างชื่อเสียงให้แก่เจ้าอธิการทองพูนเป็นอย่างมาก มีการเล่าขานไปยังท้องถิ่นตำบลอื่นทำให้ประชาชนทั่วไปมีความศรัทธาในตัวเจ้าอธิการทองพูนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุปแล้ว เจ้าอธิการทองพูนได้ใช้ปัจจัยทั้ง 3 ผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันมีผลให้เกิดความศรัทธา เชื่อฟังและปฏิบัติตามมากยิ่งขึ้นซึ่งก็เป็นการทำให้ตนเองมีอำนาจมากขึ้นนั่นเอง

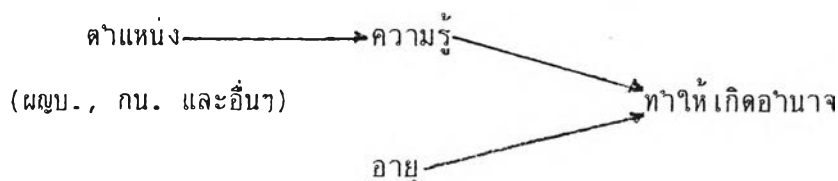
3. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ และอายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 3 คน คือ นายพันธุ คงอุ้น นายสุทัศน์ เหล่าขนขาม และนายสุญ สุภามูล ในที่นี้จะขอกล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของนาย พันธุ คงอุ้น เท่านั้นทั้งนี้เนื่องจากว่ามีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างออกไปส่วนวิธีการใช้ปัจจัยของนาย สุทัศน์ เหล่าขนขาม และนายสุญ สุภามูลนั้น มีบางส่วนที่คล้ายคลึงกันกับวิธีการใช้ปัจจัยของนายทองยศ นนทะภา แต่มีข้อแตกต่างกันตรงที่ทั้งสองคนไม่ได้มีความชำนาญและมีตำแหน่งไม่โดดเด่นเหมือนกับของนายทองยศ นนทะภา อีกประการหนึ่งก็คือทั้งสองคนเป็นผู้ที่มีอายุในขณะที่นายทองยศ นนทะภาไม่ได้เป็นผู้มีอายุ ฉะนั้น เพื่อไม่ให้มีการพรรณนาวิเคราะห์ในลักษณะที่ซ้ำๆ หรือคล้ายคลึงกันมากเกินไปจึงขอกล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของนาย ทองยศ นนทะภา โดยให้ถือเสมือนกับเป็นตัวแทนวิธีการใช้ปัจจัยของบุคคลทั้งสองด้วย

3.1 นาย พันธุ์ คงอ่อน

นายพันธุ์ คงอ่อน อายุ 55 ปี ชาวบ้านทั่วๆ ไปเรียกว่า "พ่อตู้พันธุ์" ทั้งนี้อาจจะ เนื่องมาจากหน้าตาทำทางของนายพันธุ์บ่งบอกถึงลักษณะการ เป็นผู้มีอายุคนหนึ่งในชุมชน อีกทั้งนายพันธุ์เคย เป็นกำนันมาก่อนจึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนยัง เรียกว่า "กำนันพันธุ์" อยู่ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพหลักคือการทำนาทำไร่ อาชีพรองคือการค้าขายซึ่งได้ทำเป็นครั้งคราว เท่านั้นไม่ต่อ เนื่อง ฐานะทางเศรษฐกิจไม่แน่นอนมีการสลับกันไปมาระหว่างการมีฐานะที่ค่อนข้างดี ปานกลาง และยากจน นายพันธุ์เคยมีตำแหน่งต่างๆ มากมาย เช่น ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) ผู้สื่อข่าวสารานุกรมสุขประจำหมู่บ้าน (ผสส.) อาสาสมัครสารานุกรมสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการหมู่บ้าน (กม.) ผู้ใหญ่บ้าน (ผญบ.) กำนัน (กน.) และปัจจุบัน เป็นกรรมการที่ปรึกษา การที่นายพันธุ์ได้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เป็นเวลานานทำให้ได้รับการอบรมจากทางราชการจำนวนหลายครั้ง ที่สำคัญได้แก่ อบรม ทส.ปช. อบรม กม. อบรมกำนันทั่วราชอาณาจักร อบรมประธานสภาตำบล อบรมเรื่องงานทะเบียนราษฎร อบรม ธกส. อบรมผู้นำทางธรรมชาติ ฯลฯ จึงนับได้ว่านายพันธุ์เป็นผู้มีความรู้ผู้หนึ่งในชุมชนซึ่งทำให้มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) และการที่นายพันธุ์มีตำแหน่งต่างๆ นั้นทำให้นายพันธุ์เป็นผู้ที่เคยมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ในบางกรณีก็มีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่มักจะประพฤติดนินทางที่ผิดต่อกฎหมายของบ้าน เมือง

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.8: นาย พันธุ์ คงอ่อน

แต่เดิมนั้นนาย พันธุ์ ประกอบอาชีพในการทำนาทำไร่ เป็นหลักแต่ก็ได้มีการค้าขายและทำธุรกิจอย่างอื่นด้วย เป็นครั้งคราว เช่น ประมูลมา เนื้อสัตว์ในตลาดศรีวิไล ทำไม้

และเสื่อยไม้ในป่าที่ยังไม่มีสมบทานซื้อที่ดินขายที่ดิน ชื่อควายขายควาย ไม่มีอะไรแน่นอน ชื่อของและขายของทุกสิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่งซื้อบ้านขายบ้านได้กำไรเล็กน้อยก็เอาจนกระทั่งทำให้นายพันธุมีบ้านและย้ายบ้าน อยู่มา 4-5 หลังคาเรือนแล้ว ปัจจุบันกำลังก่อสร้างบ้านใหม่และไปนอนอยู่ที่นา ที่เรียกว่ากันตามภาษาชาวบ้านว่า "เถียงนา" ฐานะทางเศรษฐกิจของนายพันธุซึ่งสลับกันไปมาอยู่เสมอจากที่ค่อนข้างดี ปานกลางและยากจน เช่น เดิมเคยมีรถยนต์ 6 ล้อ มีโรมินา มีบ้านใหญ่แต่ปัจจุบันนี้ก็อยู่ในฐานะที่ค่อนข้างยากจนหาบ้านอยู่ดีไม่ได้ นายพันธุ เป็นบุคคลที่มีปัญหาเฉลี่ยจลาจลพอสมควรพูดเก่ง ไม่มีติดขัดผิติดถูกว่า ต่อไปได้เรื่อยๆ ต้มเหล้าเก่งมาก เล่นการพนันก็เก่งมากได้กำไรคราวละมาก ๆ อดายมุขทุกอย่างเอาหมด เช่น ไพ่ ไฮโล โปก กัดปลา ชนไก่ เล่นหวย ฯลฯ ยกเว้นแต่เรื่องผู้หญิงอย่างเดียว พอมีเงินก็ชอบกินชอบเลี้ยงเพื่อนฝูงได้ทั้งวัน ม่าวัวควายให้กินเป็น ตัว เลย เรียกได้ว่าเป็นคน "ใจกล้า ใจถึง ใจสเปด" และเป็นนักเลงอยู่ในตัว ไม่กลัว เปลือง ไม่เสียดายของโดยมีคติว่า "ทุกข์ก็ช่างมัน คายไปแล้วก็เอาไปไม่ได้" "เมียเราก็ เหมือนเมียหมู (เพื่อน)" ประชาชนคนหนึ่งกล่าวว่า นายพันธุเป็นคน "กล้าได้กล้าเสีย มัก เล่นมักกิน ไม่รู้จักแพงของหมดไปเรื่อยๆ จ่ายไปเรื่อยๆ ไม่รู้จักคำว่า เปลือง ไม่รู้จักกลัว หมด หาไหนได้ก็เอา เป็นหนี้ไปเรื่อยๆ หาใหม่มาใช้แทน หาใหม่มาใช้หนี้ เป็นคนหัวดีหัวพริบ ดี ถ้าเป็นคนที่มีธชล์น้อยแก่จะ เป็นคนรวย " (เมิ่ง พันธุคุ้ม เก้า, สัมภาษณ์)

พอมีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านว่างลง นายพันธุ ได้ลงสมัครรับ เลือกตั้ง เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 และได้รับการ เลือกตั้งจากประชาชนด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ทั้งคู่แข่งขาดลอย ทั้ง นี้อาจจะ เนื่องมาจากนายพันธุ เป็นคนที่ "ดังมาก ดังทุกแนว" ประกอบกับสมัยนั้นคนที่สนใจ อยากรับเป็นผู้ใหญ่บ้านยังมีไม่มากนักด้วย นายพันธุซึ่งชอบกิน เหล้าชอบ เล่น ชอบสนุกโดยเฉพาะ อย่างยิ่งชอบเลี้ยงคนอยู่ก่อนแล้ว ได้จัดงานเลี้ยงฉลองขนาดใหญ่ขึ้น เลี้ยงเหล้า อาหาร ม่าวัวควาย ปลา ทุกๆ อย่างไม่มีจำกัดหลายวันติดต่อกันจนกระทั่งผู้กินจะยอมแพ้ไปเอง ซึ่ง ก็ดูเหมือนว่านายพันธุจะ เป็นผู้ที่สร้างค่านิยมอันใหม่ให้แก่ชุมชนคือ "การเลี้ยง"

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 นายพันธุได้มีโอกาสสมัครรับ เลือกตั้ง เป็นกำนัน ตำบลศรีวิไล นายพันธุได้มีวิธีการหาเสียงโดยการขายไร่ขายนา และทรัพย์สินต่างๆ มา เลี้ยงประชาชน จ่ายเงินให้ก็มี จำงผู้ใหญ่บ้านคนอื่นไม่ให้ลงแข่ง จำงคนเลี้ยงคนที่

ช่วยหาเสียงเอาเงินไปลงไว้กับวัดและโยมวัดให้ช่วยหาเสียง จ่ายเงินสร้างสิ่งสาธารณะให้วัดหรือจะเรียกได้ว่า "จ่ายเงินทุ้มทุกอย่าง" และก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นกำนันตำบลศรีวิไลตั้งแต่ครั้งนั้น เป็นต้นมา

หลังจากนั้นนายพันธุได้ใช้ปัจจัยทางด้านตำแหน่งให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนโดยมีปัจจัยทางด้านความรู้และอายุ เป็นตัวที่ช่วยสนับสนุนให้ประชาชน เชื่อถือศรัทธาต่อตนเองมากยิ่งขึ้นทำให้นายพันธุ เป็นผู้มีอำนาจมากในช่วงที่ดำรงตำแหน่งอยู่ แม้ว่าในระยะหลังนี้ความนิยมและการ เป็นผู้มีอำนาจของนายพันธุจะลดลงไปมากก็ตาม วิธีการใช้ปัจจัยของนายพันธุ เป็นดังนี้

1. นายพันธุ เป็นผู้ที่ช่วยเหลือ เอาอกเอาใจประชาชนได้ดีมาก เมื่อมีคนเจ็บป่วยล้มตายเกิดขึ้น นายพันธุจะช่วยเหลือได้อย่างถึงอกถึงใจ ที่เรียกว่า "ทำกับบ้านเมืองดีมาก" ในบางกรณีที่มีคนจนมากมาขอให้ช่วยเหลือทำหลักฐานทางราชการให้แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ผิด นายพันธุก็จะช่วยเหลือแก้ไขให้ ทำให้ถูกต้อง หรือ ทำเรื่องผิดให้เป็นเรื่องถูก เพราะนายพันธุ เป็นคนที่เห็นใจคนโดย เฉพาะอย่างยิ่งคนที่จน

2. ในช่วงที่เป็นกำนันใครจะมาทำผิด ก่อกวน ทำตัวเป็นนักเลงไม่ได้เด็ดขาด นายพันธุปราบได้หมด เพราะคิดว่าตนเองเป็นนักเลงใหญ่กว่า "ใครจะมาใหญ่กว่าเราไม่ได้"

3. ในฐานะประธานสภาตำบล (กสต.) ก็จะพยายามสร้างผลงานให้เป็นที่ปรากฏที่สำคัญได้แก่ สร้างถนนศรีวิไล-ชุมภูทอง ถนนศรีวิไล-โนนม่วง ถนนโคกสำราญ-โนนม่วง สร้างสระน้ำที่วัดในหมู่ที่ 3 ของชุมชนศรีวิไล

4. นายพันธุ เป็นคนที่รักสนุก เข้าได้กับคนทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะที่เรียกว่า "มักม่วน กินเหล้าเมายา" กล่าวคือในงานบุญประเพณีต่างๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญทอดผ้าป่า ฯลฯ ซึ่งมีการตีกลอง ร้องเพลง ฟ้อนรำ เดินเป็นขบวนไปตามถนน นายพันธุก็จะไปร่วมวงร้องเพลงและเอาสี หรือแป้งมาทาหน้าตาเช่นเดียวกับพวกวัยรุ่นชอบ-

ทำกัน มีผลทำให้คนเฒ่าคนแก่อื่นๆ ที่ชอบสนุกกล้ำเข้ามาร่วมวงและก็สนุกสนานกันไปหมดไม่ว่า เฒ่าแก่หรือวัยรุ่น

5. นายพันธุสามารถเข้าถึง (access) เจ้าหน้าที่ราชการระดับสูงได้ดี โดยวิธีการเลี้ยงต้อนรับการกินการอยู่รวมทั้งการจัดหาสาว ๆ มาต้อนรับ "เจ้านาย" ให้เป็นที่พอใจ ซึ่งมีส่วนในการที่นายพันธุจะนำการเข้าถึง "เจ้านาย" นี้มาทำให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนภายในชุมชนโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว

6. การที่นายพันธุเป็นคนที่ใจใหญ่ใจถึงประกอบกับการเป็นกำนันด้วย เมื่อมีงานเลี้ยงงานกินต่างๆ ก็มักจะมีคนไปซื้ออาหารเหล้าและสิ่งของต่างๆ มาจากร้านค้าแล้วก็บอกว่า "เซนต์" ให้ไปเก็บเงินกับกำนัน นายพันธุก็ไม่ว่าอะไรพอหาเงินมาได้ก็เอาไปจ่าย ทำให้เกิดการชื่นชมอย่างมากในหมู่ประชาชนบางส่วน

7. นายพันธุแม้ว่าจะเป็นคนชอบกินชอบเล่นแต่ก็เป็นคนที่รับผิดชอบเสมอ ตัวอย่างเช่น เมื่อคราวที่นายพันธุ เป็นผู้พาลูกบ้านไปรับเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ที่อำเภอบึงกาฬ พอได้รับเงินแล้วก็เป็นไปตามนิสัยเดิมคือชวนกันเลี้ยงฉลองที่ร้านอาหารในอำเภอหมดเงินไปประมาณ 20,000 บาท ทุกคนต่างก็มีอาการมึนเมา นายพันธุเป็นคนขับรถเองในที่สุดก็เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ คนเจ็บตายหลายคนรวมทั้งลูกเขยของนายพันธุเองด้วย นายพันธุแสดงความรับผิดชอบชดใช้ทุกอย่างให้หมดโดยการขายไร่ นา บ้าน และรถบรรทุก 6 ล้อ อีก 1 คัน ทั้งนี้เพื่อระงับคดีไม่ให้เป็นเรื่องใหญ่โต

ต่อมานายพันธุได้ถูกให้ออกจากตำแหน่งกำนันตำบลศรีวิไลเมื่อปี พ.ศ. 2528 เนื่องจากได้กระทำความผิดกฎหมายโดยไม่ได้ตั้งใจ กล่าวคือ มีควายพระราชทานตัวหนึ่งที่มีมอบหมายให้กำนันรับผิดชอบแต่นายพันธุเห็นว่าควายตัวนั้นไม่สวยไม่งาม ทานาไม่เป็นที่ถูกใจก็เลยขายไปซื้อตัวใหม่มาแทนโดยไม่ได้แจ้งขออนุญาตจากทางราชการ แม้ว่าจะเป็นความหวังดีแต่เมื่อทางราชการทราบเข้าเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบมีโทษถึงให้ออกจึงต้องทำให้นายพันธุต้องพ้นจากตำแหน่งกำนันและตำแหน่งต่างๆ ไป

หลังจากที่พ้นจากตำแหน่งกำนันแล้วอำนาจของนายพันธุ์ก็ลดต่ำลงเป็นลำดับ ฐานะทางเศรษฐกิจก็ยากจนลงเพราะมีหนี้สินมาแต่เดิมแล้ว ความเชื่อถือ (credit) ในการประกอบการค้าขายกับบุคคลฝ่ายต่างๆ ก็ลดลง แต่นายพันธุ์ก็ยังมีอำนาจเหลืออยู่บ้าง เนื่องจากการใช้จ่ายทั้งทางด้านความรู้และอายุ ประกอบกับคุณงามความดีที่เคยมีในอดีต ปัจจุบันนี้นายพันธุ์กำลังสร้างบ้านใหม่ในชุมชนศรีวิไลพร้อมกับการตั้ง "บ่อนไก่" เพื่อใช้แข่งขันชนไก่กันในวันหยุดและวันสำคัญต่างๆ แต่การใช้จ่ายชีวิตส่วนใหญ่ยังอยู่ที่ไร่นาโดยจะกลับไปนอนประจำอยู่ที่ "เถียงนา (กระต๊อบ)" เป็นประจำทุกวัน

4. ใช้จ่าย ตำแหน่งในทางสาธารณะและความรู้

ผู้นำที่ใช้จ่ายในลักษณะนี้มีจำนวน 11 คน คือ นายสุทธิธล นาชิต พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา นายวุฒิสาร พุทธวงศ์ นายอุทัย เจริญศรี นายประยูร ไกรรัตน์ นายบุญรวม อาจโยธา นายคำดี ธรรมสุณา ค.ศ.ยุทธศาสตร์ วงสละ นายบุญ แต่ธวัช ค.ศ.มัน บุตรโคตร และนายจันดา ศรีวันคำ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงวิธีการใช้จ่ายของนายสุทธิธล นาชิต พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา นายบุญรวม มีชัย นายคำดี ธรรมสุณาเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้นำเหล่านี้มีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันแม้ว่าจะใช้จ่ายในลักษณะเดียวกันก็ตาม ส่วนวิธีการใช้จ่ายของนายวุฒิสาร พุทธวงศ์ นายอุทัย เจริญศรี ค.ศ. มัน บุตรโคตร ค.ศ. ยุทธศาสตร์ วงสละ นายประยูร ไกรรัตน์ นายบุญ แต่ธวัช และนายจันดา ศรีวันคำนั้นจะไม่ขอกกล่าวถึงในรายละเอียด เนื่องจาก 2 คนแรกมีลักษณะบางส่วนคล้ายคลึงกับของนายสุทธิธล นาชิต คนที่สามกับคนที่สี่ มีลักษณะคล้ายคลึงกับของ พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา ส่วน 3 คนสุดท้ายมีลักษณะคล้ายคลึงกับของนายคำดี ธรรมสุณา เพียงแต่ว่าบุคคลทั้ง 7 อาจจะมีโดดเด่นน้อยกว่านาย สุทธิธล นาชิต พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา และนายคำดี ธรรมสุณา ตามลำดับซึ่งถือเสมือนว่าเป็นตัวแทนของวิธีการใช้จ่ายของบุคคลทั้ง 7

4.1 นาย สุทธิธล นาชิต

นาย สุทธิธล นาชิต อายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษา (ครุศาสตร์บัณฑิต) เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านศรีวิไล (โรงเรียน

ประถมศึกษา) นอกจากนั้นยังมีตำแหน่งทางสาธารณะเป็นเลขานุการสภาตำบล (กสต.) ด้วยมีฐานะอยู่ในระดับปานกลางจึงนับได้ว่า นายสุทธิศล เป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้ในชุมชนศรีวิไล ซึ่งทำให้มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ประกอบกับการที่มีตำแหน่งสำคัญในชุมชนจึงทำให้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.9: นาย สุทธิศล นาซิด

ความรู้ —————> ตำแหน่ง —————> ทำให้เกิดอำนาจ
(อาจารย์ใหญ่, เลขา กสต.)

โดยทั่วไปในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ที่เป็นครูมักจะได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ควรแก่การเคารพนับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม แต่สำหรับนายสุทธิศลแล้วนอกจากจะเป็นครูที่ "มีปรีญา"* แล้วยังมีตำแหน่งสำคัญทั้งทางโรงเรียนและทางสภาตำบลด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมอำนาจให้แก่ตนมากยิ่งขึ้น นายสุทธิศล ได้มีวิธีการใช้ปัจจัยทั้งสองประการผสมผสาน กันดังนี้

1. ในฐานะที่ได้เป็นครูใหญ่ในโรงเรียนบ้านศรีวิไลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ซึ่งตอนนั้นทั้งครูอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนขาดแคลน นายสุทธิศลได้เป็นผู้นำทำการประชุมขอความร่วมมือจากชาวบ้านสร้างอาคารชั่วคราวขึ้นเพื่อให้ลูกหลานชาวบ้านได้มีที่เรียนไม่ให้ตากแดด ไม่ให้เปียกฝนดังเช่นที่เคยเป็น ต่อมาก็ของบประมาณจากทางราชการมาช่วยสร้างอาคารหลังที่สองในปี พ.ศ. 2518 และได้ร่วมมือกับชาวบ้านวางแผนหารายได้มาทุนบำรุงโรงเรียนโดยการจัดสวนสนุก มีภาพยนตร์ การชกมวยและการแสดงของเด็กนักเรียนด้วย ทั้งนี้นายสุทธิศล ได้แสดงถึงความซื่อสัตย์และบริสุทธิ์ใจโดยการไม่ขอรับผิดชอบในเรื่องเงินเลย "ไม่รับเงิน" แม้ว่าตนเองอยู่ในฐานะผู้นำ

-----

* คนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีน้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นครูที่ได้รับการศึกษาเพิ่มเติมภายหลังจากวิทยาลัยครูต่างๆ แต่ในระยะหลังนี้มีการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมากที่สุด ประชาชนทั่วไปจึงคิดว่าคนที่ "มีปรีญา" เป็นผู้ที่มีรู้มากและรู้ในหลายๆ สิ่งหลายๆ อย่างที่ควรแก่การเคารพนับถือ

ก็ตาม ให้ชาวบ้านตั้งกรรมการจัดการกันเอง ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ภาพพจน์ของตนเองเสียไป เพราะเรื่องนี้กิจกรรมในท่านองเดียวกันนี้ได้มีการจัดขึ้นอีกหลายครั้งในเวลาต่อมา

2. นายสุทธิศิลป์ได้ใช้ความเป็นครูและเป็นอาจารย์ใหญ่ให้เป็นประโยชน์ ทำให้ประชาชนเคารพ และเชื่อถือมากขึ้น เช่น

2.1 เมื่อมีเด็กนักเรียนขาดโรงเรียนบ่อยๆ หรือมีปัญหาใดๆ นายสุทธิศิลป์จะไปพบปะพูดคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กถึงบ้านเลย อันเป็นการสร้างความประทับใจให้กับพ่อแม่ของเด็กเหล่านั้น

2.2 เมื่อมีการแข่งขันกีฬาหรือมีงานสำคัญ นายสุทธิศิลป์มักจะจัดทำรางวัลพิเศษให้แก่เด็กนักเรียน ตัวอย่างเช่น "นี่เป็นรางวัลจากอาจารย์ใหญ่ ขนมนั่ง 2 ปี๊บ" เด็กๆ จะได้รับความพอใจแล้วก็ไปเล่าให้พ่อแม่ผู้ปกครองของตนฟังซึ่งจะนำความศรัทธามาสู่ตัวของนายสุทธิศิลป์

2.3 นายสุทธิศิลป์จะพยายามจดจำชื่อเด็กนักเรียนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่มีปัญหา และเด็กที่มีลักษณะเด่นๆ เพื่อแสดงว่าอาจารย์ใหญ่ให้ความสำคัญ

2.4 นายสุทธิศิลป์จะพยายาม "พูดดีกับเด็ก" ไม่โกรธ ไม่ด่า เพราะนายสุทธิศิลป์คิดว่า "เมื่อเราพูดสิ่งที่ไม่ดีไป เด็กๆ จะไปเล่าให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่ของเด็กก็จะเกลียดเรา เพราะฉะนั้นเราจะต้องพูดแต่สิ่งดี เด็กๆ จะไปเล่า พ่อแม่ของเขาก็จะรักเรา" (สุทธิศิลป์ นาชิด, สัมภาษณ์)

3. ในฐานะที่เป็นผู้นำของชาวบ้าน นายสุทธิศิลป์จะทำคนให้เป็นคน "ตรงต่อเวลา" เสมอ คือ เมื่อมีการนัดประชุม และปฏิบัติงานต่างๆ นายสุทธิศิลป์จะต้องไปรออยู่ก่อนทุกครั้งไป เพราะคิดว่า "เวลาสำคัญที่สุด ประชาชนจะได้คิดว่า เราเป็นคนพูดจริงทำจริง"

4. ในฐานะที่เป็นเลขานุการสภาตำบล นอกจากนายสุทธิศลจะเป็นผู้จัดระเบียบวาระการประชุม เขียนทุกอย่าง พิมพ์ โรงแยวต่างๆ แล้ว นายสุทธิศลจะต้องพยายามสอดแทรกแนวความคิดของตน เพื่อโน้มน้าวมติที่ประชุมให้ปฏิบัติตาม เสมอ

และในการประชุมลูกบ้านที่นายสุทธิศลก็เป็นสมาชิกคนหนึ่ง นายสุทธิศลก็มักจะนำเอาเรื่องโรงเรียนที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อพ่อแม่ของเด็ก เข้าไปสอดแทรกเสมอ ทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นกันเองมากขึ้น กล้าพูด กล้าถาม และขอคำแนะนำจากนายสุทธิศลได้โดยไม่ต้องขັดเขินหรือเกรงอกเกรงใจมากนัก

5. นายสุทธิศลจะให้ความสำคัญกับงานสังคมตามประเพณีของชาวบ้านเป็นอย่างมาก เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน งานวัด งานบุญต่างๆ นายสุทธิศลจะต้องไปร่วมเสมอทุกครั้งไป "ต้องไปให้เห็นหน้า" นอกจากนั้นยังต้องพยายามอยู่ร่วมงานกับชาวบ้านให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งมีงานศพหลวงพ่อวัดธัญวิเวก นายสุทธิศล เป็นผู้รับผิดชอบในด้านการบริการและสถานที่ นายสุทธิศลก็ได้อยู่ร่วมงานปักหลักอยู่กับชาวบ้านประมาณ 5 วันจนเสร็จงาน และไม่ได้กลับบ้านเลยแม้แต่บ่อย 2 คืนติดต่อกัน ทำให้ได้รับคำชมเชยจากชาวบ้านว่า แม้จะเป็นอาจารย์ใหญ่ที่ไม่ถือตัวอยู่ร่วมหัวจมท้ายกันตลอด ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นเรื่องธรรมดาถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไป แต่สำหรับอาจารย์ใหญ่ที่มีสถานภาพสูงกว่าเมื่อมาปฏิบัติกันได้ เช่นนี้ก็นับได้ว่าน่าชมเชยเป็นอย่างยิ่งในสายตาของชาวบ้าน

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเป็นข้าราชการครูย่อมเป็นผู้มีอำนาจที่ประชาชนจะเชื่อถือและปฏิบัติตามอยู่แล้ว แต่สำหรับนายสุทธิศลแล้วยังเป็นผู้ที่สามารถใช้ความรู้กับตำแหน่งในทางสาธารณะผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับ ศรัทธามากขึ้นอันจะเป็นการนำมาซึ่งอำนาจให้แก่ตนเองมากยิ่งขึ้นเอง

4.2 พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา

พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา อายุ 44 ปี จบการศึกษาระดับมัธยม-

ศึกษาชั้นปีที่ 6 (ม.6) แล้วได้เข้ารับราชการในกรมตำรวจมีตำแหน่งสูงขึ้นเรื่อยๆ มาจนปัจจุบันได้เป็นสารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบล (สภต.) ศรีวิไล ในระหว่างที่รับราชการอยู่นั้นได้รับการอบรมเพิ่มพูนความรู้อยู่หลายครั้ง ที่สำคัญได้แก่ อบรมนักเรียนนายร้อยตำรวจ (น.ร.ต.) อบรมสืบสวนของกรมตำรวจ อบรมเพื่อความมั่นคง ฯลฯ พ.ต.ต.ไพรัชจึงนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้หนึ่งของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวกับกฎหมาย การที่ได้ตำแหน่งเป็นตำรวจและเป็นสารวัตรด้วยซึ่งทำหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาตำรวจทั้งหมดที่ปฏิบัติงานในชุมชนแห่งนี้ทำให้ พ.ต.ต. ไพรัช เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) มีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ในบางกรณีก็มีอำนาจในการบังคับ (coercive power) ด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.10: พ.ต.ต. ไพรัช จันทลีลา

โดยทั่วไปแล้วการเป็นตำรวจย่อมเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจอยู่แล้ว และยังเป็นผู้บังคับบัญชาตำรวจทั้งหลายแล้วก็ยังทำให้เป็นบุคคลที่มีอำนาจมากยิ่งขึ้นอย่างไรก็ตามสำหรับ พ.ต.ต. ไพรัชแล้วไม่เพียงแต่เท่านั้น แต่ยังมีวิธีการปฏิบัติตนโดยใช้ปัจจัยทั้งสองอย่างสนับสนุนทำให้เป็นบุคคลที่มีอำนาจมากยิ่งขึ้นไปอีก ประชาชนทั่วไปยอมรับ ศรัทธา เชื่อฟังและปฏิบัติตามในทางที่เป็นการสมควรใจมากกว่าการบังคับ วิธีการใช้ปัจจัยของ พ.ต.ต. ไพรัช เป็นดังนี้

1. พ.ต.ต.ไพรัช เป็นคนที่ทำงานจริงจัง พุศน้อย ทำงานมาก ยึดถือความถูกต้องและยุติธรรมเป็นหลัก โดยการให้บริการและปฏิบัติหน้าที่กับคนทุกชั้นคนทุกคนในระดับที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็น "เสียใหญ่" หรือ "คนจน" ก็ตาม การให้ความเป็นธรรมของ พ.ต.ต. ไพรัชแสดงให้เห็นได้จาก "การไม่เข้าข้างพวกเดียวกัน" ถ้าหากเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดโดยยึดถือความถูกต้องเป็นหลัก

2. พ.ต.ต. ไพรัช มีลักษณะการทำงานที่ไม่เคร่งในหลักนิติศาสตร์มากนักเกินไป แต่จะยึดความถูกต้องความสมเหตุสมผลที่เป็นไปตามสภาพพื้นที่พร้อมๆ กับความเมตตากรุณาต่อประชาชน บางสิ่งบางอย่างแม้ว่าจะผิดหลักกฎหมาย แต่ถ้าไม่รุนแรงจนทำให้เกิดความเสียหายต่อชาติบ้านเมืองก็จะมีการลุ่มอะล่วย สั่งสอนตักเตือน 2-3 ครั้ง เพื่อให้ปรับปรุงตัวเองและก็พยายามประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน เข้าใจ เสมอว่าตำรวจต้องทำหน้าที่ตามกฎหมายถ้าหากว่ามีการกระทำผิด เช่นนี้อีกตำรวจทำหน้าที่ลงโทษก็อย่าได้มาโกรธกัน ซึ่งทำให้ประชาชนมีความศรัทธามากพอสมควร แม้ว่าบุคคลนั้นจะถูกตำรวจจับและลงโทษ เขาก็จะไม่โกรธ เพราะว่าได้ตักเตือนกันมาก่อนแล้ว

อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือในกรณีที่ประชาชนไปลักลอบตัดไม้มาสร้างบ้านเรือนไม่ได้เอาไปค้าขาย พ.ต.ต. ไพรัชก็จะไม่จับ เพราะว่า "สงสารประชาชน" แต่ถ้าพบว่ามีมีการลักลอบตัดไม้ไปค้าขาย มีเลื่อยยนต์ตัดไปครั้งละมากๆ ก็จะตักเตือน 2-3 ครั้งก่อน ถ้ายังไม่เชื่อฟังก็จึงจะทำการจับกุมมาลงโทษ

3. พ.ต.ต. ไพรัช ได้ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ และทำความเข้าใจกับประชาชนเป็นอย่างมาก จึงได้มีการประชุมชนสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างตำรวจกับประชาชน อธิบายถึงการเป็นพลเมืองดี การหาข่าว การรายงาน ฯลฯ ทั้งนี้โดยไม่ได้ใช้งบประมาณจากส่วนกลาง แต่ได้หักจากงบประมาณเบี้ยเลี้ยงส่วนตัวของตำรวจ

4. การที่ พ.ต.ต. ไพรัช มาเป็นสารวัตรที่ชุมชนแห่งนี้ก็สามารถมีผลงานที่ทำชื่อเสียงได้มากพอสมควร เป็นต้นว่า คดีใหญ่ๆ สำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฆ่ากันตายก็จับได้หมดจนถึงขั้นตัดสินประหารชีวิตไปก็เคยมี

5. พ.ต.ต. ไพรัช เป็นผู้ที่ทำตัวเป็น "คนดีเป็นแบบอย่างของลูกน้อง" คือไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน ไม่ให้ภรรยาเมาแก้วกายและสิ่งการ เช่นที่คนอื่นบางคนทำอยู่ ในเรื่องส่วนตัว เรื่องครอบครัวก็ทำดี เป็นแบบอย่างให้ผู้ที่บังคับบัญชาปฏิบัติตาม หรือแม้ว่าจะไม่ปฏิบัติตามแต่ก็ไม่กล้าที่จะทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องไม่ควร

6. พ.ต.ต.ไพรัช เป็นคนที่ "พูดจาไพเราะ ไม่ดุด่า" ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนทำให้ประชาชนอบอุ่นใจมี เรื่องใดๆ เกิดขึ้นก็ไปพบที่บ้านได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

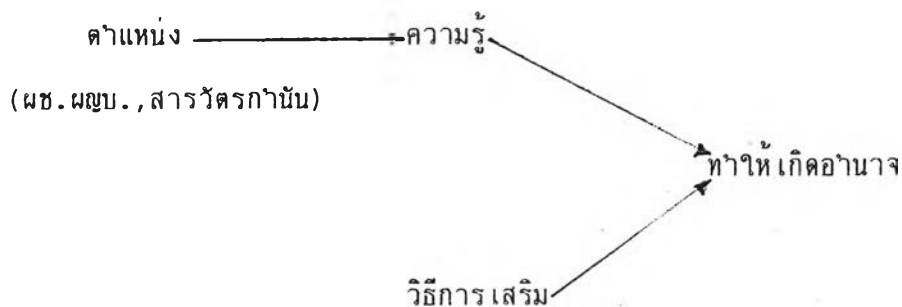
กล่าวโดยสรุปแล้วการที่ พ.ต.ต.ไพรัชมีวิธีการใช้บังคับทั้งสองอย่าง เป็นการสร้างการยอมรับ ศรัทธาจากประชาชน ประชาชนทั่วไปจะ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของ พ.ต.ต.ไพรัชด้วยความสมัครใจทำให้ เป็นผู้มีอำนาจมากยิ่งขึ้น

4.3 นาย บุญรวม มีชัย*

นาย บุญรวม มีชัย อายุ 38 ปี ชาวบ้านท่าวา ไปเรียกว่า "สารวัตรรวม" จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) แต่ก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้หนึ่งในชุมชน เพราะได้รับการอบรมจากทางราชการหลายครั้งติดต่อกันเป็นเวลานานประมาณ 10 ปี ที่สำคัญได้แก่ อบรมลูกเสือชาวบ้าน อบรมไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) อบรมกรรมการหมู่บ้าน อบรมผู้นำทางธรรมชาติ อบรมผสม. อบรมเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) อบรมผู้ช่วยนายทะเบียน ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากว่า นายบุญรวมเคยมีตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิสภาตำบล (กสค.) กรรมการหมู่บ้าน (กม.) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ผช.ผญบ.) และเป็นสารวัตรกำนันในปัจจุบัน จึงนับได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่เสมือนกับมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ในบางกรณีสามารถอ้างอิงอำนาจมาจากกำนันจนเป็นผู้ที่มีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ได้ด้วย นาย บุญรวม ประกอบอาชีพทางการค้าขายและธุรกิจ มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง

* ชื่อสมมติ

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.11 : นาย บุญรวม มีชัย

การที่นาย บุญรวม ได้รับตำแหน่งต่างๆ เป็นต้นมาทำให้นาย บุญรวมได้พัฒนาตัวเองเป็นบุคคลที่มีความรู้ เนื่องมาจากการได้รับการอบรม และการได้ติดต่อกับนักธุรกิจ ข้าราชการรวมทั้งผู้มีความรู้อื่นๆ การที่นายบุญรวมได้เข้ามาดำรงตำแหน่ง เป็นสารวัตรกำนันได้มีส่วนทำให้นายบุญรวม เป็นผู้ที่มีบทบาทและอำนาจในชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้นายบุญรวม ได้มีวิธีการใช้ปัจจัยทั้งทางความรู้และตำแหน่งผสมผสานกันดังนี้

1. การที่นายบุญรวม เป็นสารวัตรกำนัน ทำให้การปฏิบัติงานต่างๆ ของกำนันผ่านมาจากนาย บุญรวม เสมอเกือบทุกครั้งไป เพราะนาย บุญรวม เป็นคนที่คล่องแคล่วเมื่อกำนันมอบหน้าที่ให้ทำอะไรก็จะปฏิบัติได้ เป็นผลสำเร็จโดยรวดเร็ว การที่ประชาชนในชุมชนได้เห็นหน้านายบุญรวมไปติดต่อ เรื่องงานส่วนรวม ก็จะมีความคิด เสมือนกับได้เห็นหน้ากำนัน (อ้างอิงหน้าที่มาจากกำนัน) เพราะว่ากำนันจะลงมือปฏิบัติเอง เฉพาะ เรื่องใหญ่ๆ ที่มีความสำคัญมากเท่านั้น ในโอกาสนี้เองนาย บุญรวมก็จะ เป็นผู้ที่สอดแทรกแนวความคิดของตน เข้าไปร่วมด้วยเสมอ กล่าวคือก่อนที่กำนันจะตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดลงไปก็จะปรึกษาหารือกับนายบุญรวมก่อน เสมอว่าสมควรจะทำอะไร ทำเช่นใด นายบุญรวมก็จะมีบทบาทสอดแทรกแนวความคิดของตน เข้าไปในส่วนนี้ครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นกำนันก็จะมอบหมายให้นาย บุญรวมไป เป็นผู้ประสานงานติดต่อกับประชาชนถึงบ้านเรือน นาย บุญรวมก็จะถือโอกาสสอดแทรกแนวความคิดของตนเอง เข้าไปในส่วนนี้อีกครั้งหนึ่ง การที่นาย บุญรวมได้ไปติดต่อกับประชาชนบ่อยๆ เช่นนี้ทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคย เป็นการส่วนตัวกับประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่บางอย่างต้องติดต่อกับประชาชนทุกครัวเรือน เช่น การสำรวจ จปฐ. การสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค) เป็นต้น

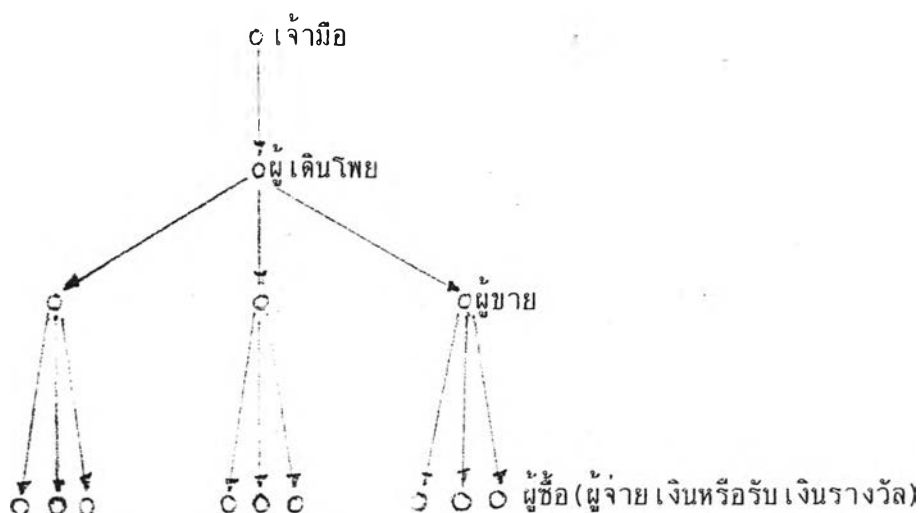
2. นาย บุญรวมมีภาพพจน์ในการทำงานเพื่อส่วนรวมดีมาก อาจจะเป็น เพราะท่านายบุญรวมมีตำแหน่ง เป็นสารวัตรกำนัน ซึ่งต้องทำหน้าที่ช่วยหรือทำหน้าที่แทน กำนันในหลายๆ เรื่องก็เป็นได้ จึงทำให้ นาย บุญรวมอยู่ในฐานะผู้นำที่ต้องสร้าง ภาพพจน์ให้ดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน ตัวอย่างเช่น การเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น งานบุญประเพณี เมื่อมีสิ่งใดขาดเหลือประชาชนก็จะมาติดต่อนาย บุญรวมให้ช่วยความสะดวกให้ การไปขอรับบริจาคเงิน (ขอแม่เงิน) นายบุญรวมถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่ตั้งแต่ เป็น กม., เป็น ผช.ผอ. จนกระทั่งเป็นสารวัตรกำนันซึ่งหน้าที่นี้จะต้องเดินขึ้นบ้าน ประชาชนทุกหลังคาเรือน จะด้วยความเต็มใจหรือเพราะหน้าที่บังคับหรือไม่ก็ตามนายบุญ รวมจะต้องให้บริจาคเงินแก่สาธารณะในระดับที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้บริจาคทั่วไป เพราะว่าเมื่อนายบุญรวม เดินขึ้นไปขอรับบริจาคที่บ้านใดก็ตาม ประชาชนจะต้องถามก่อน เสมอหรือขอบัญชีก่อนว่า สารวัตรหรือนายบุญรวมเองบริจาคเท่าใด ถ้านาย บุญรวมบริจาค น้อย ประชาชนทั่วไปก็จะบริจาคน้อยตามไปด้วย คือให้น้อยกว่านาย บุญรวม ฉะนั้นในฐานะ ที่ดำรงตำแหน่ง นาย บุญรวมจะต้องบริจาคเงินจำนวนที่สูงไว้ก่อน เพื่อ เป็นแบบอย่าง และจะมีผลให้รายรับการบริจาคส่วนรวมสูงขึ้นตามไปด้วย

3. นาย บุญรวมได้รับการยอมรับว่าเป็นคนที่ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบและ เชื่อถือได้ จึงทำให้กำนันได้มอบหมายความรับผิดชอบทางการเงินให้นายบุญรวมทำ หลายอย่าง ตัวอย่างเช่น ตั้งแต่เดิมมา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และผู้นำชุมชน คนอื่นๆ ภายในเขตตำบล จะต้องรอรับเงิน เดือนหลังจากที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านได้ เสร็จสิ้น การประชุมประจำเดือนแล้ว ซึ่งอาจจะ เป็นเวลาเที่ยงหรือบ่าย แต่พอนายบุญรวมมารับ ตำแหน่งเป็นสารวัตรกำนันแล้ว นายบุญรวมจะได้รับมอบอำนาจจากกำนันให้ไปรับเงินจาก เสมียนตราอำเภอมาจ่ายให้แก่ผู้นำคนอื่น ๆ ทุกคนภายในตำบล รวมทั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ด้วย ซึ่งมีผลทำให้ผู้นำเหล่านั้นไม่ต้องไปนั่งรอรับเงิน เดือนดังเช่นที่เคย เป็นกิจกรรมเช่นนี้ ของนายบุญรวมสร้างความพอใจให้แก่ผู้นำชุมชนคนอื่น ๆ เป็นอย่างมาก อีกตัวอย่างหนึ่งก็ คือในทุกๆ เดือนจะมีประชาชนบางส่วนต้องไปเสียภาษีเงินได้ที่อำเภอ แต่พอนายบุญรวม เป็นสารวัตรกำนันแล้วก็มีประชาชนจำนวนมากได้มา "ขอฝาก" ให้นายบุญรวมช่วยนำเงิน ไปเสียภาษีให้ด้วย นายบุญรวมก็จะรับฝากแล้วก็ไปอำเภอกลับมาพร้อมใบเสร็จรับเงินเป็นที่ เรียบร้อยไม่เคยสูญหาย และไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ ด้วยแม้ว่าจะต้องเสียค่าน้ำมันรถ ค่ารถ

โดยสารก็ตาม ทำให้ประชาชนเหล่านี้ได้รับความสะดวกและซาบซึ้งในบุญคุณที่มีต่อนายบุญรวม

นอกจากนี้แล้วนายบุญรวมยังได้มีวิธีการ เสริม ซึ่งมีบางส่วน เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงมาจากปัจจัยทั้งสองอย่างที่กล่าวมาแล้ว คือ นาย บุญรวมมีตำแหน่งที่อ้างอิงอำนาจมากจากทางราชการมาตลอด ตั้งแต่เป็น กม., ผช. ผยบ. และเป็นสารวัตรกำนันประกอบกับการที่นายบุญรวมได้ เป็นผู้ที่มีความรู้และความถนัด เกี่ยวกับ เรื่องการ เงินมาพอสมควร จึงทำให้นายบุญรวมสามารถมีและใช้วิธีการ เสริมซึ่ง เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจดังจะได้อีกต่อไป

1. นายบุญรวม ได้ทำธุรกิจเป็น "ผู้เดินโพล" ของเจ้ามือหวยใต้ดิน ซึ่งเปรียบเสมือน "หัวหน้ากลุ่มคนขายหวย" ในชุมชนแห่งนี้ อันเป็นตัวแทนของ "เจ้ามือ" รายใหญ่ที่อยู่ในท้องถิ่นอื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เกี่ยวกับ เรื่องนี้จึงจะขอกล่าวถึง "โครงสร้างของหวยใต้ดิน" ดังนี้

ในโครงสร้างของการ "เล่น" หวยใต้ดินจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ 4 ฝ่ายคือ "เจ้ามือ" คือ นายทุนรายใหญ่ซึ่งจะเป็นทั้งผู้รับเงินและจ่ายเงินรางวัลที่แท้จริง "ผู้เดินโพล" คือตัวแทนเจ้ามือในท้องถิ่นที่จะต้องทำหน้าที่แทนทั้ง เรื่องการขายและการจ่ายเงินรางวัล ซึ่งอยู่ในฐานะหัวหน้ากลุ่มคนที่ทำหน้าที่ขาย "ผู้ชาย" คือ บุคคลที่รับช่วงงานไป

จากผู้เดินโพลไปทำหน้าที่ขายอย่างเดียวนั้นเกี่ยวกับการจ่ายเงินรางวัล ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้เดินโพล "ผู้ซื้อ" หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "นักเล่นหวยหรือนักแทงหวย" คือบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไปที่ฝากความหวังในทางเศรษฐกิจของตนไว้กับโชคชะตาเหล่านี้ ซึ่งเป็นประชาชนที่เป็นผู้ซื้อที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า สะดวก ได้รับรางวัลง่ายและเร็ว ชื่อหมายเลขที่ต้องการได้ตามประสงค์ สามารถซื้อหมายเลขที่ตนเองชอบได้ด้วยจำนวนเงินเท่าใดก็ได้ถ้าซื้อมากก็มีโอกาสได้รับรางวัลมาก ซื้อน้อยก็ได้รับรางวัลน้อยตามส่วน กล่าวคือซื้อได้ตั้งแต่ 1 บาทไปจนถึง เป็นหมื่น เป็นแสนบาท นอกจากนี้ยังให้เงินรางวัลที่สูงกว่า "สลากกินแบ่งของรัฐบาล" ด้วยเพียงแต่มีข้อเสียก็คือ เมื่อมีคนซื้อถูกกันมาก อาจถูกเจ้ามือโกงไม่ยอมจ่ายหรือจ่ายไม่เต็มตามจำนวน ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกัน 4 ฝ่ายนี้จะมีการแบ่งผลประโยชน์กันดังนี้คือ ผู้ซื้อจะได้รับรางวัลตามข้อตกลงถ้าหากซื้อถูกต้องตามหมายเลขที่ออก ผู้ขายจะได้รับค่าตอบแทนจากการขายได้คือจะได้เงินร้อยละ 20 ของเงินที่ขายได้ ส่วนผู้เดินโพลจะได้รับเงินจำนวนร้อยละ 5 ที่เหลือจากการหักค่าตอบแทนของผู้ขายไปแล้ว สำหรับเจ้ามือก็จะเป็นผู้รับและ เสียผลประโยชน์ที่แท้จริงตามสภาพที่ขายได้มากน้อยเพียงใด มีคนถูกรางวัลมากน้อยเพียงใดในเดือนหนึ่งๆ จะมีการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลเดือนละ 2 ครั้ง คือวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือนในความรับผิดชอบของนาย บุญรวมโดยเฉลี่ยแล้วจะขายได้ประมาณเดือนละ 250,000 บาท แต่ก็มีบางเดือนที่ขายได้มากกว่านั้นเป็นเงิน 4-5 แสนบาท นอกจากนี้ยังขายได้จากเลขของ "สลากออมสิน" ซึ่งจะออกในวันที่ 20 ของทุกเดือนเป็นงวดที่ 3 แต่ยังไม่เป็นที่นิยมมากนักและไม่ได้นับรวมรายได้ เข้าไปกับเลขของสลากกินแบ่งของรัฐบาล ซึ่งมีตามปกติอยู่ก่อนแล้ว

สำหรับสิ่งที่ทำให้นายบุญรวม เป็นผู้มีอำนาจอันเนื่องมาจากเรื่องนี้ ก็คือ

1.1 นาย บุญรวม มีผู้ขายซึ่งเป็นเสมือน "ลูกน้อง" กระจายทั่วชุมชนประมาณ 140 -150 คน ซึ่งได้รับผลประโยชน์จากรูทกิจนี้ทำให้รู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณต่อนายบุญรวม

1.2 ประชาชนที่ชอบการซื้อหวยใต้ดินก็จะมีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวของนายบุญรวม เพราะว่าได้ทำในสิ่งที่ตนเองชื่นชอบ

1.3 นาย บุญรวมได้แสดงความ เชื่อถือความซื่อสัตย์และไม่โกหกต่อผู้ซื้อ กล่าวคือมีการนัดหมายลูกค้าให้มารับ เงินรางวัลตามกำหนดไม่ผิดพลาดและถ้าหากว่า "เจ้ามือ เบี้ยวเงินที่คนขายมาได้เท่าใดก็จะคืนหมด " (บุญรวม มีชัย , สัมภาษณ์) พร้อมทั้งมีข้อตกลงกันก่อนว่าถ้าหาก เกิดมีการคิกงกันเกิดขึ้นก็ไม่ใช่ เป็น เพราะว่านายบุญรวมแต่เป็น เพราะว่าเจ้ามือ เป็นคนโกง ขอลอยมาได้มาถือโทษโกรธกัน ซึ่ง เป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจของนายบุญรวม ต่อผู้ซื้อ

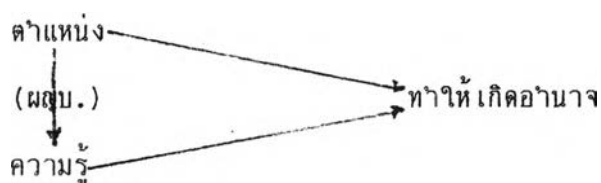
2. นาย บุญรวม เป็นผู้เก็บเงินค่าตลาดสด เพราะ เป็นผู้ที่ประมูลได้ นายบุญรวมซึ่ง เป็นคนที่ "พูดจาอ่อนและช้า" อยู่ก่อนแล้ว ก็จะไปขอเก็บเงินอย่างสุภาพ ไม่คุด่าเหมือนคนอื่น ๆ ในอดีต ที่สำคัญก็คือ ไม่ไปจู้จี้บังคับ ช่มชู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ค้า-พ่อค้าคนจนที่มีรายได้น้อยๆ ที่จะต้องเก็บวันละ 2 บาท 5 บาท 10 บาท นายบุญรวมก็มักจะอ้อมเอวคือไม่เก็บเงิน หรือ 3-4 วัน เก็บครั้งหนึ่ง การกระทำอยู่อย่างนี้ของนายบุญรวมทำให้ประชาชนจำนวนมากรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจ เป็นหนี้บุญคุณอยู่พอสมควร ทั้งนี้ เนื่องจากว่าในชนบทมีการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะต้องนำสินค้า เกษตรของตนมาขายอยู่เป็นประจำ อย่างละเอียดอย่างละน้อยเป็นต้นว่า แดง ถั่ว ผัก ผลไม้ และพืช เกษตรอื่นๆ ที่ผลิตได้ในท้องถิ่นไม่ใช้ เป็นการค้าขายประจำที่รับสินค้ามาจากตลาดในเมือง อัน เป็นผลิตผลจากท้องถิ่นอื่นๆ ซึ่งนำมาขายเป็นจำนวนมากๆ

กล่าวโดยสรุปแล้ว นายบุญรวมได้ใช้ตำแหน่ง ความรู้ และวิธีการเสริมของตน เข้ามาผสมผสานกันทำให้เกิดการยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามจากประชาชนมาพอสมควรทั้งนี้อาจจะ เนื่องมาจากการได้รับบริการ อำนวยความสะดวก การเห็นหน้าบ่อยๆ การเป็นหนี้บุญคุณ หรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ เหล่านี้ เป็นต้นจึงทำให้ นายบุญรวม เป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่ง ในชุมชน

4.4 นาย คำดี ธรรมสนา

นาย คำดี ธรรมสนา อายุ 45 ปี ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า "ผู้ใหญ่คำดี" จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) แต่ก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ผู้หนึ่งในชุมชน เพราะได้รับการอบรม จากทางราชการหลายครั้งติดต่อกันเป็นเวลานานมากกว่า 10 ปี ที่สำคัญได้แก่ อบรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบรมกรรมการหมู่บ้าน อบรมงานทะเบียนราษฎร อบรมปฏิบัติการจิตวิทยา อบรมไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) อบรมกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากนายคำดีได้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางสาธารณะ คือ เป็นกรรมการวัด กรรมการลูกเสือชาวบ้าน ทส.ปช. กรรมการกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน กรรมการธนาคารยา (สหกรณ์ยา) และเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2521 ในขณะที่มีอายุเพียง 36 ปี จึงนับได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ในบางกรณี อาจมีอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ด้วย นายคำดีมีอาชีพหลักคือการทำนาทำไร่ทำสวน อาชีพรองคือการประกอบกิจการโรงสีข้าวขนาดเล็ก ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.12: นาย คำดี ธรรมสนา

นายคำดี เป็นคนที่ขยันขันแข็งต่อกิจกรรมส่วนรวมทำทุกอย่างแม้ว่าจะไม่เก่ง ช่วยเหลือการงานคนอื่นดี คนทุกข์ยาก หรืองานบุญประเพณี บวช แต่งงาน งานศพ ฯลฯ ทุกๆ อย่างทำหมด ทำแบบ "คนชื่อๆ ใช้งานง่าย" ที่สำคัญได้แก่การช่วยก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาตั้งแต่เริ่มแรก โดยจะ เน้นหนักการให้แรงงานฝีมือและความขยันเป็นหลัก ช่วยหารายได้ ช่วยบริจาควัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เช่นไม้ หญ้าและไฟ หญ้าสำหรับมุงหลังคา ตลอดจนช่วยเหลือทางด้านการเงินเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากการเป็นคนชื่อของนายคำดีทำให้ได้รับแต่งตั้งให้ เป็นกรรมการการเงินในการหารายได้

ช่วยโรงเรียนทุกครั้ง และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการการศึกษาของโรงเรียน ทางด้านกิจกรรมของวัด งานบุญประเพณีต่างๆ ก็จะช่วยเหลือบริจาคน้ำ สังกะสี เงิน และทางด้านแรงงาน เช่น ช่วยเสียมไม้ นอนอยู่กับวัด เผ้าดูแลความเรียบร้อยของงานตลอดทั้งคือไม้ได้หลับนอน ทำให้คนอื่นเห็นถึงความขยันหมั่นเพียรในกิจกรรมของส่วนรวม กิจกรรมเช่นนี้ได้กระทำติดต่อกันมาเป็นเวลานาน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2521 มีการแยกบ้านใหม่จึงจำเป็นต้องทำการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ขึ้น นายคำดีไม้ได้มีความคิดที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะว่าอายุยังน้อยอยู่และก็ไม่ค่อยมีความสนใจในเรื่องนี้ด้วย แต่ผลงานที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่านายคำดี เป็นคนที่ขยัน เป็นคน "ซื่อ" จึงมีคนมาขอให้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านและก็ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่นั้นมา ภัยไม้ได้มีการใช้จ่ายเงินหาเสียงแต่อย่างใด หลังจากนั้นก็ได้รับการอบรมจากทางราชการหลายครั้งจนกลายเป็นผู้ที่มีความรู้หนึ่งในชุมชนและเพื่อให้เกิดการยอมรับ เชื้อพวงและปฏิบัติตามจากประชาชนมากยิ่งขึ้น นายคำดีได้มีวิธีการใช้จ่ายทั้งสองอย่างผสมผสานกันดังนี้

1. นายคำดีจะเป็นฝ่าย "อด" คือเมื่อมีคนมาพูดผิดถูก คำว่า หรือใช้อารมณ์รุนแรง เข้ามาก็จะอดไว้ ไม้แสดงอาการโต้ตอบ "อดทนไว้แล้วเอาความดี เข้าสู่หรือค่อยๆ พูดจាកันในภายหลัง "นายคำดีกล่าวต่อไปว่า "ที่กระทำเช่นนี้ต่อมาคนที่ผิด เขาก็จะสำนึกได้แล้วมาขอบคุณเราในภายหลัง เพราะว่าการอดของเรา" (คำดี ธรรมสุนา, สัมภาษณ์) ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่านายคำดี เคยได้รับการอบรมปฏิบัติการจิตวิทยาจากทางราชการมาก่อน

2. ในหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน นายคำดีจะใช้วิธีการอมชอมไม้ให้ เรื่องใหญ่โต ถ้าหากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นระหว่างประชาชน ถ้ามีความผิดกับพยายามไม้ให้ผิดมาก ถ้ามีเรื่องที่น่าจะเสียเงินหรือถูกจับก็จะพยายามผ่อนหนักให้เป็นเบา ทำให้ประชาชนรู้สึกได้ว่า "พึ่งพาอาศัยเราได้" ในด้านการช่วยเหลือส่วนรวมพัฒนาท้องถิ่น งานวัด งานบุญประเพณีก็ยังทำอยู่ เช่น เดิมคงเส้นคงวา เหมือน เมื่อครั้งที่ยังไม้ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และยังมีนามากล่าวก่อนด้วยจนทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจมีความเจริญไปในทางลดน้อยถอยลง

3. ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่มั่นใจที่ เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น ก็ควรระดม เสียสละทรัพย์สินส่วนตัวบ้างตามสมควร เช่น การบริจาคที่ดินให้ทำถนน การจ้างรถเกรตมาพัฒนาหมู่บ้าน ค่าที่ดิน หินมาพัฒนา ก็ออกเอง งานสงเคราะห์ ค่าตกแต่ง เสริมสวยต่างๆผู้ใหญ่นอกเอง บุญบั้งไฟก็ซื้อ "ขี้เกียจ" หรือดินประสิวมาทำดินปืนเอง หรือบุญเผา (บุญมหาชาติ) ก็บริจาคเงิน ข้าว มันสำปะหลัง และสิ่งอื่นๆ มากกว่าคนอื่น

นอกจากวิธีการใช้ปัจจัยทั้งสองอย่างแล้วนายคำดียังมีวิธีการเสริมซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจคือ นายคำดี เป็นเจ้าของโรงสีที่ต้องซื้อข้าวมาสี ต่อมามีคนมาสีข้าวค่าสีไม่มีจ่ายก็ไม่เอา คนมาซื้อข้าวไปกินแล้วก็ไม่มีเงินให้ แต่ก็ไม่ได้อไปทวงถาม เอาคิดเป็นเงินแล้วปีหนึ่งประมาณ 1,000 บาทหลัง เหล่านี้ก็กลายเป็นผลดีต่อภาพพจน์ของนายคำดี ทำให้มีการ เล่าลือจากปากต่อปากไปเรื่อยๆ

กล่าวโดยสรุปแล้วนายคำดีได้ใช้ความซื่อความซื่อซื่อ ปัจจัยทางด้านตำแหน่ง ความรู้ และวิธีการเสริมทางเศรษฐกิจผสมผสานกันทำให้ เป็นประโยชน์ต่อประชาชนภายในชุมชนประชาชนทั่วไปจึงมีความเคารพ ศรัทธา เชื่อฟังและปฏิบัติตามมากยิ่งขึ้น ทำให้นายคำดี เป็นบุคคลที่มีอำนาจมากผู้หนึ่งในชุมชน

5. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะและอายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 1 คน คือ นาย เสียง เรืองชัย ซึ่งในที่นี้จะไม่ขอกล่าวถึงในรายละเอียด เนื่องจากมีวิธีการใช้ปัจจัยบางส่วนคล้ายคลึงกับของ นาย คำรงค์ หวังหมูกกลาง แต่แตกต่างกันตรงที่ นาย เสียง เรืองชัยไม่ได้เป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญ เหมือนอย่างนาย คำรงค์ หวังหมูกกลาง ทั้งนี้เนื่องจากว่า นาย เสียง เรืองชัย ได้เคยเป็นกำนันในชุมชนแห่งนี้ แต่เป็นอยู่ในช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนัก และปัจจุบันนี้ อายุ 64 ปี จึงไม่ค่อยได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน ทำให้บทบาทและอำนาจลดลงไปมาก

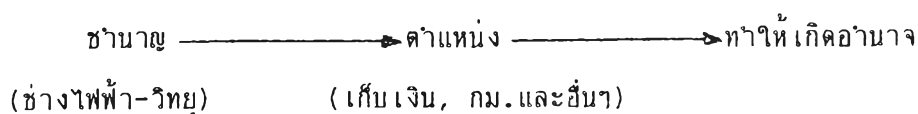
6. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะและความชำนาญ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 3 คน คือ นาย ไพโร ติตมา นาย เสถียร อัจฉริยา และนาย สมร หัตประกอบ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของ นาย ไพโร ติตมา เท่านั้น เนื่องจากว่าทั้ง 3 คน มีลักษณะและวิธีการใช้ปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน จึงขอเสนอรายงานวิธีการใช้ปัจจัยของนาย ไพโร ติตมาคนเดียวกันว่า จะเพียงพอต่อการทำความเข้าใจแล้ว และให้ถือเสมือนว่าเป็นตัวแทนของวิธีการใช้ปัจจัยของนาย เสถียร อัจฉริยา และ นาย สมร หัตประกอบด้วย

6.1 นาย ไพโร ติตมา

นาย ไพโร ติตมา อายุ 39 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) ประกอบอาชีพในทางค้าขาย เครื่องใช้ไฟฟ้า มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นาย ไพโรมีความชำนาญทางช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุและเครื่องเสียงต่างๆ จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) อย่างหนึ่ง นาย ไพโร มีตำแหน่งเป็น กรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรรมการการศึกษาของโรงเรียน และกรรมการเก็บรักษาเงินของชุมชน ตำแหน่งหลังสุดนี้แม้ว่าจะไม่ใช่ตำแหน่งที่อ้างอิงอำนาจมาจากทางราชการ แต่ก็ เป็นตำแหน่งในทางสาธารณะที่สำคัญที่ประชาชนทุกฝ่ายให้ความสนใจ เพราะเป็น เรื่องเกี่ยวกับการเก็บรักษา และใช้จ่ายเงินของส่วนรวม ซึ่ง นายไพโร ได้ปฏิบัติงานในหน้าที่นี้ จนมีส่วนทำให้ เป็นผู้ที่มีบทบาทและมีอำนาจมากขึ้น

แผนภูมิประกอบการพรรณาวเคราะห์ที่ 8.13 : นาย ไพโร ติตมา

เมื่อนายไพโรได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนปี พ.ศ.2515 ได้ทำการเปิดร้านซ่อม วิทยุและ เครื่องใช้ไฟฟ้าขึ้น เพราะว่าตนเองมีความชำนาญทางด้านนี้ ในช่วงนั้นยังไม่มี

ไฟฟ้าเข้าไปถึงชุมชน นาย โพรจึงประกอบอาชีพทางการซ่อมวิทยุ เป็นส่วนใหญ่ ต่อมา
โทรทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น นายโพรจึงได้ซื้อโทรทัศน์ (พร้อมกับ เครื่องกำเนิดไฟฟ้า
ที่เรียกกันทั่วไปว่า "เครื่องปั่นไฟ") ซึ่งเป็นโทรทัศน์ เครื่องแรก เครื่องเดียวของ
ชุมชนในสมัยนั้น ทุกๆ วันทุกคืนจะมีประชาชนจำนวนมากมาชมรายการโทรทัศน์ที่บ้านของ
นายโพร ซึ่งนายโพรก็เปิดให้ดูฟรีโดยไม่คิดค่าตอบแทนแต่อย่างใดแม้ว่าจะต้องใช้ เครื่อง
ปั่นไฟตลอดเวลา ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองมาก และนายโพรเองก็ไม่ได้มี เวลาดูรายการต่างๆ
มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการเปิดให้ประชาชนทั่วไปชมมากกว่า ทำให้นายโพร เป็นบุคคลที่มีชื่อ
เสียงมากขึ้น และเมื่อมีรายการสำคัญ ประชาชนจากชุมชนอื่นใกล้เคียงก็มาชม
ด้วย เพราะว่ามีอยู่ เครื่องเดียว และเป็นสิ่งที่ค่อนข้างแปลกใหม่ในสายตาของประชาชนทั่วไป
จนกระทั่งอีก 2-3 ปีต่อมาจึงได้มีไฟฟ้า เข้ามาในชุมชน วิทยุ โทรทัศน์และ เครื่องใช้
ไฟฟ้าต่างๆ ก็แพร่หลายติดตามมา

นอกจากการมีโทรทัศน์จะทำให้นาย โพร เป็นที่รู้จัก ยอมรับศรัทธาจากประชา
ชนมากขึ้นแล้ว นายโพรยังได้ใช้ความชำนาญของตนให้ เป็นประโยชน์ คือ

1. ในการซ่อมวิทยุ และ เครื่องใช้ไฟฟ้าให้กับลูกค้า นายโพรจะซ่อมใน
ราคาที่ถูก หรือซ่อมให้ฟรีก็มีมากในกรณีที่ไม้จำเป็นต้อง เปลี่ยน เครื่องอะไหล่และไม่ใช้
เวลานานมาก นอกจากนั้นยังเป็นคนตรงต่อ เวลานัดหมายด้วย ทำให้ประชาชนได้รับความ
พอใจเมื่อมาใช้บริการ

2. ในงานส่วนรวมต่างๆ เช่น งานบุญประเพณี งานวัด งานบวช งานแต่ง
งาน งานศพ และงานในวันสำคัญของทางราชการต่างๆ มีความจำเป็นต้องใช้ เครื่องขยาย
เสียง เครื่องกำเนิดไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้าต่างๆ ในชุมชน นายโพรก็มักจะได้รับมอบหมาย
ให้รับผิดชอบในเรื่องนี้ โดยไม่ได้ เรียกค่าตอบแทนแต่อย่างใด นอกจากนี้ เครื่องเสียงต่างๆ
ที่ไม้เพียงพอก็ต้องขอยืมจากนายโพร กล่าวได้ว่า "ยืมได้ทั้ง เครื่องและช่าง เครื่อง"

การปฏิบัติตัวของนายโพร เช่นนี้ ทำให้ เป็นผู้ที่ เข้าไปมีบทบาทต่อส่วนรวมมาก
ขึ้น เป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของโรงเรียน ซึ่งมีการจัดงานหารายได้บ่อยครั้ง

และจำ เป็นต้องใช้ เครื่อง เสี่ยง เครื่อง ไฟฟ้า จึง ต้อง ขอ ความ ร่วม มือ จาก นาย ไพโร เสมอ มา เพราะ การ ทหาร ราย ได้ แต่ละ ครั้ง จะ ต้อง มี การ แสดง บน เวที มวย ภาพยนตร์ หมอลำ ฯลฯ นอกจาก การ ช่วย เหลือ ทาง ด้าน แรง งาน ฝีมือ แล้ว นาย ไพโร ยัง ได้ บริจา ค เงิน ช่วย เหลือ แก่ โรงเรียน ถ้า หาก มี ความ จำ เป็น เกิด ขึ้น จน ได้ เข้า มา มี ส่วน รับ ผิด ชอบ ใน เรื่อง ราย รับ ราย จ่าย ต่าง ๆ ซึ่ง นาย ไพโร ก็ ได้ แสดง ให้ เห็น ถึง ความ ซื่อ สัตย์ ความ จริง ใจ ต่อ ส่วน รว ม ไม่มี แนว ไน้ม ไป ใน ทาง คค กง หรือ ยัก ยอก เอา เงิน ส่วน รว ม ของ โรงเรียน ไป ทำ อย่าง อื่น จน กระทั่ง ใน เวลา ต่อ มา ประชาชน ทั่ว ไป ก็ เห็น ความ สำคัญ จึง ได้ แต่ง ตั้ง ให้ นาย ไพโร ดำรง ตำแหน่ง เป็น กรรมการ การ ศึกษา ของ โรงเรียน

ต่อมา ได้ มี การ สร้าง ตลาด สด ขึ้น ใน ชุม ชน แห่ง นี้ ทำให้ มี การ เก็บ เงิน ค่า ตลาด ซึ่ง ได้นำ มา เป็น เงิน ส่วน รว ม ของ ชุม ชน " จึง ต้อง มี การ ตั้ง กรรมการ เก็บ รักษา เงิน ขึ้น มี หน้า ที่ รับ ผิด ชอบ เกี่ยว กับ ราย รับ ราย จ่าย และ จัด ทำ บัญชี แสดง ราย ละ เียด ให้ ถูก ต้อง อยู่ เสมอ โดย ปกติ ก และ ชุม ชน จะ มี ราย ได้ จาก การ เก็บ เงิน ค่า ตลาด ประมาณ เดือน ละ 7,000 บาท (ปี ละ เกือบ แสน บาท เมื่อ รวม ดอก เบี้ย) แต่ ใน ข้อ เท็จจริง ปรากฏ ว่า กรรมการ เก็บ รักษา เงิน ไม่ได้ ทำ ทำ ที่ ตาม ที่ คาด หวัง ไว้ คือ บัญชี การ เงิน ไม่ เรียบ ร้อย เงิน สูญ หาย ไป บาง ส่วน มี การ ยืม กัน เอง ใน ลักษณะ ที่ ไม่ ถูก ต้อง มี การ รับ และ การ จ่าย จน เป็นหนี้สิน โดย ไม่ ทราบ สาเหตุ ทำให้ มี การ วิพากษ์วิจารณ์ ทั่ว ไป ใน หมู่ ประชาชน นาย ไพโร ก็ เป็น คน หนึ่ง ที่ วิจารณ์ ใน เรื่อง นี้ " เป็น การ ทำงาน ที่ ไม่ สะอาด มี เลศ นัย คน ทำ ควร จะ ต้อง ใจ ซื่อ มือ สะอาด" (ไพโร ดิดมา, สัมภาษณ์) ผู้นำ คน อื่น ๆ จึง เสนอ ให้ นาย ไพโร มา เป็น กรรมการ เก็บ รักษา เงิน เสีย เอง ซึ่ง มี อยู่ 3 คน นาย ไพโร เป็น ผู้ ที่ แสดง ถึง ความ จริง ใจ แบบ ที่ เรียก ว่า "ใจ ซื่อ มือ สะอาด" จึง ได้รับ แต่ง ตั้ง ให้ เป็น ประธาน กรรมการ หรือ เป็น หัว หน้า" หลังจากนั้น นาย ไพโร ก็ได้ ใช้ ตำแหน่ง นี้ ให้ เป็น ประโยชน์ ต่อ ชุม ชน โดยการ ทำ บัญชี ราย รับ-ราย จ่าย อย่าง ละ เียด ได้รับ เงิน แล้ว ทุก เดือน ต้อง นำ ไป ฝาก ธนาคาร มี การ หัก ไป ใช้ จ่าย งาน ส่วน รว ม ใดๆ สามารถ ตรวจสอบ ได้ หมด จน กระทั่ง เงิน ส่วน รว ม ที่ เคย เป็น หนี้ ก็ กลับ กลาย ว่า เป็น มี เงิน เก็บ สะสม เป็น จำนวน มาก กว่า แสน บาท ใน เวลา 1-2 ปี ทำให้ ประชาชน ทั่ว ไป รู้สึก สบาย ใจ ไม่ ต้อง วิด กัง วาล ใน เรื่อง ว่า เงิน ส่วน รว ม จะ สูญ หาย ไป ดัง เช่น ที่ เคย เป็น วิธีการ ปฏิบัติ งาน ของ นาย ไพโร เช่น นี้ ทำให้ นาย ไพโร เป็น ผู้ ที่มี ชื่อ เสียง ใน ทาง ที่ ดี มาก จน เป็น ที่ กล่าว วย วัล ถึง ใน หมู่ ประชาชน ทั่ว ไป บทบาท ของ นาย ไพโร โดด เเด่น มาก ขึ้น ใน ชุม ชน จน มี ผล ทำให้ ประชาชน ทั่ว ไป ให้ ความ เคารพ เชื่อ พัง และ

ปฏิบัติตามมากยิ่งขึ้น นายโพธิ์จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องมาจากการใช้ปัจจัยทางด้านความชำนาญ และตำแหน่งในทางสาธารณะให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนภายในชุมชนและเป็นไปทางที่ติดต่อกันเป็นเวลานานกว่า 15 ปี

7. ใช้ปัจจัย ความรู้และอายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 1 คน คือ นาย วีระ ดวงปัญญา ในที่นี้จะไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียด เนื่องจากว่ามีวิธีการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจคล้ายคลึงกันของนายสุทธิศล นาฮีต แต่แตกต่างกันตรงที่นายวีระ ดวงปัญญาไม่ได้มีตำแหน่งในทางสาธารณะ แต่เป็นผู้ที่มีอายุคนหนึ่งในชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากว่านายวีระ ดวงปัญญาเป็นข้าราชการที่เกษียณแล้ว (ข้าราชการบ้านาญ) และได้พักอาศัยอยู่ภายในชุมชนแห่งนี้

8. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 3 คน คือ นายบุญเหลือ โพธิ์สว่าง นาย สมัย เมืองลี และนาย สมศรี พานโสภา ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะวิธีการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจของนายบุญเหลือ โพธิ์สว่าง คนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากว่าวิธีการใช้ปัจจัยของบุคคลทั้ง 3 มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จึงขอเสนอรายงานเพียงคนเดียวก็น่าจะเพียงพอต่อการทำความเข้าใจแล้ว และให้ถือเสมือนว่าวิธีการใช้ปัจจัยของนายบุญเหลือ โพธิ์สว่าง เป็นตัวแทนของวิธีการใช้ปัจจัยของบุคคลอีก 2 คนที่เหลือไปด้วย

8.1 นาย บุญเหลือ โพธิ์สว่าง

นาย บุญเหลือ โพธิ์สว่าง อายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนาทำไร่เป็นหลัก ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ผช.ผญบ.) หมู่ 1 ของชุมชนศรีวิไล จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ผู้หนึ่งของชุมชน ในบางกรณีอาจมีอำนาจในการให้

รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) ได้ด้วยโดยการอ้างอิงอำนาจจากผู้ใหญ่บ้านซึ่งอ้างอิงอำนาจมาจากทางราชการอีกทอดหนึ่ง

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 8.14 : นายบุญเหลือ โพธิสว่าง

ตำแหน่ง _____ → ทำให้เกิดอำนาจ
(ผช. ผญบ.)

นาย บุญเหลือ เป็นคนที่มีลักษณะกล้าพูด กล้าทำ กล้าทุกอย่าง ที่เรียกว่า "ออกหน้าหมู่บ้าน ไม่ย่ำน (ไม่กลัว)" เป็นคนที่พูดจริงทำจริง ไม่โกหกหลอกลวง กล่าวคือ เป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริตตามแบบฉบับของชาวชนบท ประกอบการที่เคยเป็นอาสารักษาดินแดน (อส.) มาก่อน จึงทำให้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ผช. ผญบ.) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา นายบุญเหลือได้มีวิธีการใช้ปัจจัยทางด้านตำแหน่งให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนภายในชุมชนอันมีผลในการสร้างอำนาจให้กับตนเองมากยิ่งขึ้น วิธีการของนายบุญเหลือ คือ

1. ในการประชุมชาวบ้านทุกๆ ครั้งซึ่งจะมีขึ้นอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือมีมากกว่านั้นถ้าหากว่ามีเหตุการณ์จำเป็นเร่งด่วน นาย บุญเหลือจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ "ตีกลอง" เพื่อเป็นเสียงสัญญาณว่าต้องมีการประชุมลูกบ้าน เพราะมี เรื่องสำคัญให้ประชาชนมารวมกันในที่นี้คหตามปกติ แต่ในข้อเท็จจริงแล้วประชาชนมักจะไม่พร้อมไม่มาประชุมตามที่ได้นัดหมายตามปกติ แต่ในข้อเท็จจริงแล้วประชาชนมักจะไม่พร้อมไม่มาประชุมตามที่ได้นัดหมายไว้ นาย บุญเหลือก็ต้องเป็นผู้ไป "เ็น" หรือไปเรียกไปกวาดต้อน รบเร้าให้มาประชุม ถ้าให้คนอื่นไปเรียกไปตามก็ไม่มีใครสนใจมาประชุม แต่ถ้านายบุญเหลือไปพูดแล้วชาวบ้านจะ เชื่อฟังและปฏิบัติทั้งคนเฒ่าคนแก่ ผู้หญิง เด็กและผู้ใหญ่ ตลอดจน "กินเหล้าเมายา" ก็เชื่อฟังและมาร่วมประชุมด้วย

2. ในระหว่างการประชุมชาวบ้านนายบุญเหลือมักจะแสดงบทบาทสำคัญในการโน้มน้าวการตัดสินใจว่าจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใดและให้ใครเป็นผู้ควบคุม

งานโดย เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่ต้องมีการควบคุมงบประมาณ นายบุญเหลือมักจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากเป็นพิเศษ เพราะที่ประชุมชาวบ้านมักจะไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริตของนายบุญเหลือ และมอบหมายให้ควบคุมงานพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับเงินงบประมาณจำนวนมากๆ เพราะเกรงว่าถ้าคนอื่นควบคุมงบประมาณบางส่วนอาจจะสูญหายไป เพราะความไม่ซื่อสัตย์ของกรรมการควบคุมงานบางคน

3. ในการปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่นจริงๆ หลังจากที่ประชุมได้ตกลงใจกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยปกติมักจะไม่มีคนไปตามเวลานัดหมาย นาย บุญเหลือก็ต้องไปติดตามรับร่ำหรือไล่กวาดต้อนประชาชนมากม้างานพัฒนา นาย บุญเหลือไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ควบคุมการปฏิบัติงานอย่างเดียวแต่ต้องเป็นผู้ลงมือ จับจอบ เสียม มีด พรวนและทำงานอย่างหนักและจริงจัง เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกบ้าน เพราะตนเอง เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่อยู่ในฐานะผู้นำการปฏิบัติงาน ในระหว่างที่มีการปฏิบัติงานอยู่นั้นหากมีอะไรบกพร่อง นายบุญเหลือก็จะช่วยจัดหามาเพิ่มเติมรวมทั้งการ "ล้วงกระเป๋" จ่ายเงินไปครั้งละ "100 บาท 60 บาท 50 บาท ก็มีนับครั้งไม่ถ้วน" ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนกับ "ลูกน้อง" หรือประชาชนที่มาร่วมงาน ในงานพัฒนาบางอย่างที่ไม่หนักหนาจนเกินไป นาย บุญเหลือก็จะเสียสละแรงงานและแรงเงินไม่ยอมให้ประชาชนคนอื่นเดือดร้อน โดยการชักชวนภรรยาและลูกไปช่วยทำงานแล้วเสร็จมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมอะไรก็จะออกเอง

4. ในการเก็บภาษีบำรุงท้องที่จากประชาชน บางครั้งก็ไม่สามารถเก็บได้ครบทุกคนเพราะไม่มีเงินจ่าย นาย บุญเหลือ จำเป็นต้องออกเงินตนเองจ่ายไปก่อนเพราะถึงเวลาครบกำหนดที่ทางราชการต้องให้ส่งเงินแล้ว นาย บุญเหลือกล่าวว่า "บางคนก็ใช้คืนบางคนก็ไม่ให้เลย มีการขาดทุนปีละ 100 กว่าบาท" นอกจากนั้นเมื่อมี "เศษ 75 สตางค์ 50 สตางค์ 25 สตางค์เราก็ไม่เอากับเขาเอาเงินเรามาต้ม (เติม)" (บุญเหลือ โพนธ์สว่าง, สัมภาษณ์)

5. ในการสำรวจที่ดินเพื่อมาคำนวณการเสียภาษี หากพบว่าไม่มีหลักฐานตกหล่น นาย บุญเหลือก็จะให้คำแนะนำในทางที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน กล่าวคือ ที่ดินที่ต้องเสียภาษี ได้แก่ ที่ดินที่มี นส.3 โฉนด สทก. สค.ใบจับจอง หรือไม่มีหลักฐานเลย

เป็นเขตป่าสงวนคุ้มครองอยู่ แต่ได้เข้าไปทำกินก็สามารถเอามารวมเพื่อเสียภาษีได้ เพราะทางราชการจะคิดภาษีตามจำนวนที่ดินที่ประชาชนผู้นั้นมาแจ้ง ถ้าแจ้งว่ามีมากก็จะเสียมาก ถ้าแจ้งว่ามีน้อยก็จะเสียน้อย สำหรับที่ดินที่ยังไม่มีหลักฐานหากว่าผู้นั้นได้เข้าไปแจ้งว่าเป็นเจ้าของ และยอมเสียภาษีแก่ทางราชการก็จะเป็นหลักฐานในการที่ผู้นั้นจะเข้าครอบครองสิทธิทำกินต่อไปในอนาคต ถ้าไม่ยอมเสียก็ได้โดยไม่ต้องแจ้งทางราชการ แต่อาจมีผลเสียในอนาคต . เพราะว่าถ้าหากว่ามีใครคนอื่นมาแย่งไปผู้นั้นก็จะมีหลักฐานอะไรมาอ้างอิงว่าเป็นเจ้าของ นาย บุญเหลือก็สร้างคุณความดีแก่ประชาชนในส่วนนี้โดยการไปบอกไปแจ้งไปให้คำแนะนำว่าควรทำอย่างนั้นอย่างนี้ จึงจะเป็นประโยชน์ต่อตัวประชาชนผู้นั้นเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว นาย บุญเหลือได้ทำหน้าที่แทนผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งอ้างอิงอำนาจมาจากทางราชการ ทำให้นายบุญเหลือเป็นผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นในฐานะผู้นำ ประชาชนทั่วไปจะมองเห็นคุณความดี ให้การยอมรับ ศรัทธา เชื่อฟังและปฏิบัติตามจนเป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวขวัญในทางที่ดีมากคนหนึ่งในชุมชน ซึ่งมีผลให้ในระยะหลังนี้นายบุญเหลือได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานอาสาปราบปรามอาชญากรรมในตำบล (อสป.) และประธานกองทุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (กนช.)

9. ใช้ปัจจัย ความชำนาญ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 2 คน คือ นายรัตนชัย ภูคลองนาค และนายบุญมา ศรีวันคำ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะวิธีการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจของนาย รัตนชัย ภูคลองนาคเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าวิธีการใช้ปัจจัยของบุคคลทั้ง 2 มีลักษณะบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่วิธีการใช้ปัจจัยของนาย รัตนชัย ภูคลองนาคมีความโดดเด่นมากกว่า จึงขอเสนอรายงานเพียงคนเดียวก็น่าจะเพียงพอต่อการทำความเข้าใจแล้วและให้ถือเสมือนว่าวิธีการใช้ปัจจัยของนาย รัตนชัย ภูคลองนาคเป็นตัวแทนของวิธีการใช้ปัจจัยของนายบุญมา ศรีวันคำด้วย

9.1 นาย รัตนชัย ภูคลองนาค

นายรัตนชัย ภูคลองนาค อายุ 26 ปี ชาวบ้านทั่วๆ ไปเรียกว่า "บักยาว" จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนา ทำไร่ ทำสวนเป็นหลัก ฐานะอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาทางยากจน มีความชำนาญทางด้านการพูดและช่างปูน แต่ความชำนาญทางด้านการพูด เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมบทบาทให้นายรัตนชัยมีความโดดเด่นมากกว่า จนทำให้เป็นผู้ที่มีอำนาจคนหนึ่งของชุมชน ถึงแม้ว่าจะมีอายุน้อยและมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำก็ตาม

แผนภูมิประกอบการพรรณาวเคราะห์ที่ 8.15 : นาย รัตนชัย ภูคลองนาค

ชำนาญ $\longrightarrow$ ทำให้เกิดอำนาจ
(การพูด)

นายรัตนชัย เป็นคนที่พูดเก่ง ประชาสัมพันธ์เก่ง และประสานงานเก่ง โดยสามารถเข้าถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คนเฒ่าคนแก่ พูดจาประจบประแจง เป็น พูดกับเด็กคนหนุ่มสาว พูดให้หัวเราะ เป็นหมด นายรัตนชัยได้ใช้ความชำนาญทางการพูดของตนให้มีบทบาทเด่นชัดขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2528 - 2530 ซึ่งเป็นเวลาเพียง 3 ปีเท่านั้นทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำขอร้องหรือคำบอกกล่าวของตนได้ กล่าวคือ นาย รัตนชัย จะ เป็นผู้ชักชวนคนหนุ่มสาวและเยาวชนเข้าวัดฟังธรรม ทำกิจกรรมงานวัด ตัดหญ้า คายหญ้า จัดงานหารายได้มาทนุบำรุงวัด (โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดอรัญวิเวก) เข้าร่วมการพัฒนาบ้านเมืองและทำกิจกรรมทุกอย่างที่ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชาวบ้านทำกัน การที่นายรัตนชัย เป็น "ตัวตั้งตัวตี" ชักชวนคนหนุ่มสาวมาทำงานส่วนรวมได้ เช่นนี้ จึงทำให้นายรัตนชัยมีฐานะเป็นผู้นำกลุ่มโดยพฤตินัย คือ เป็น เสมือนหัวหน้า เยาวชนหรือหัวหน้าคนหนุ่มสาวซึ่งมีสมาชิกประมาณ 105 คน นอกจากนั้นเพื่อให้คนหนุ่มสาวมีการทำงานเพื่อส่วนรวมได้ดีขึ้น จึงได้มีการจัดแบ่ง เป็นหัวหน้าฝ่ายชายและหัวหน้าฝ่ายหญิงขึ้นโดยมีนาย รัตนชัย เป็นหัวหน้าใหญ่การทำกิจกรรมต่อส่วนรวมของคนหนุ่มสาวโดยการนำของนายรัตนชัย ทำให้มีผลงานและประสพผลสำเร็จดีมาก จนกระทั่งเมื่อมีการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำต่างๆ เพื่อตัดสินใจ

เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและงานบุญประเพณีต่างๆ จะต้องมาขอให้ "บักยาว" หรือ นายรัตนชัย เข้าร่วมประชุมด้วยในฐานะหัวหน้าเยาวชนคนหนุ่มสาวโดยหวังว่านายรัตนชัย จะสามารถระดมเยาวชนมาช่วยทำงานส่วนรวมได้

วิธีการพูดของนายรัตนชัยก็มีกลยุทธ์หรือ "ลูกเล่น" หลายอย่าง โดยการเรียกประชุมคนหนุ่มสาวให้มารวมกันที่วัด ใครไม่มาก็ไปติดตาม របរ របើ ໄປໄຫ້ໄປກູບກູນ นั้นคนนี้ให้ไปช่วยงาน ทั้งชาย, หญิง ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่คนเฒ่าคนแก่ก็ไปกราบไหว้อ้อนวอน มาหมด ผู้ช่วยผู้หมู่บ้านคนหนึ่งกล่าวว่า "บักยาว มันเว้าตลก (พูด) หัวเราะ พูดจา ล่า นาง ตลกไปกษาเบ็ดเสร็จทุกด้าน มันขึ้นบ้านไหนต้องได้ไปกับมัน โหลด บ่พลาด มันเอาทุกแบบขอให้ได้ไปช่วยงานส่วนรวมเกี่ยวกับวัดศาสนา สนุกสนานไปด้วย ม่วนอีหลี ผู้ใหญ่บ้านก็ยอมแพ้มันอ้อนวอนไม่ได้ มันกราบไหว้ ลูบแข็งลูบขาไปหมด เว้ากับคนเฒ่าคนแก่ก็เว้าดี แม่ยังงั้นแม่ยังงี้ พ่อยังงั้นพ่อยังงี้ จำเป็นต้องอนุญาตให้ลูกหลานไปช่วยงานวัดตามคำไหว้วอนของบักยาว พูดง่ายๆ ก็คือ ยอมคำเว้าของมัน" (จินตรา หัตถดาดล, สัมภาษณ์) หลังจากนั้นพอเสร็จสิ้นการประชุมหรือเสร็จงานพัฒนาที่วัดแล้ว ซึ่งมักจะเป็นเวลากลางคืนที่มีการไหว้พระ สวดมนต์ ประชุม คายธูปวัด และกิจกรรมตกแต่งเตรียมงานต่างๆ นายรัตนชัยก็จะจัดให้กลุ่มผู้ชายไปส่งผู้หญิงถึงที่บ้านทุกคน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความปลอดภัยและเป็นการเอาอกเอาใจพ่อแม่ของเยาวชนหญิงไม่ให้มีความเป็นห่วงในสวัสดิภาพของลูกหลานของตนมากนัก

ผลงานที่นายรัตนชัยได้ทำก็คือ เป็นผู้นำกลุ่มเยาวชนหนุ่มสาวจัดงานหารายได้เข้าวัดในวันออกพรรษา วันลอยกระทงและวันสำคัญต่างๆ เช่น จัดให้มีหมอลำ ภาพยนตร์ การละเล่นต่างๆ ปีละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 3 ปีสามารถหารายได้เข้าวัดซื้ออุปกรณ์เข้าวัด ท่อน้ำ รถตัดหญ้า เครื่องสูบน้ำ สายยาง ฯลฯ เจ้าอาวาสวัดอริยวิเวกกล่าวว่า "ผลงานของบักยาวและพวกเยาวชนก็มีหลายอย่าง ที่สำคัญ เช่น ซื้อเครื่องปั่นน้ำ 8,000 บาท และเดินท่อน้ำเข้าห้องน้ำด้วย ซื้อรถตัดหญ้า 5,400 บาท ทำรั้ววัด ทำประตูและซุ้มประตูทางเข้าวัดและโถงแดงขนาดใหญ่" (เจ้าอธิการทองพูน สุภัทโร, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้นในวันสำคัญก็จะ เป็นผู้นำคนหนุ่มสาวไปตัดหญ้า ถางป่าและทำความสะอาดบริเวณวัด สำหรับกิจกรรมในส่วนอื่นของชุมชนนั้น นาย รัตนชัยก็เป็นกำลังสำคัญในการชักชวนคนหนุ่มสาวไปใช้แรงงานพัฒนาท้องถิ่นได้ เป็นอย่างดี หรือ เมื่อมีการหารายได้ให้โรงเรียน จะมีการแจกบัตรแข็ง (บัตรที่มีราคาสูงกว่าปกติ) ให้นายรัตนชัยช่วยนำไปขาย นายรัตนชัยก็สามารถระดมเยาวชนมาช่วยกันขายด้วยความสามัคคีจนสามารถขายบัตรได้หมด ในส่วนของเยาวชนเองก็ได้ทำการติดต่อเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนให้มาสอนอบรมกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างยนต์ ช่างตัดผม ถักไหมพรม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว นายรัตนชัยได้ใช้ความชำนาญในการพูดของคนประกอบกับความตั้งอกตั้งใจจริงชักชวนให้เยาวชนคนหนุ่มสาวมาร่วมกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม จนกระทั่งผู้นำคนอื่นๆ เห็นความสำคัญ ยอมรับ ศรัทธาและปฏิบัติตามความคิดเห็นของนายรัตนชัย ซึ่งมีผลทำให้นายรัตนชัย เป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชนที่มีอายุน้อยที่สุด

10. ใช้ปัจจัย อายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 2 คน คือ นายเหลา ผดุงเวช และนายจันทร์ ธรรมเจริญ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะวิธีการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจของนายเหลา ผดุงเวช เพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากว่าบุคคลทั้งสองมีวิธีการใช้ปัจจัยในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จึงขอ เสนอรายงานเพียงคนเดียวก็น่าจะเพียงพอแล้ว และให้ถือเสมือนว่าวิธีการใช้ปัจจัยของนายเหลา ผดุงเวช เป็นตัวแทนของวิธีการใช้ปัจจัยของนาย จันทร์ ธรรมเจริญด้วย

10.1 นาย เหลา ผดุงเวช

นายเหลา ผดุงเวช อายุ 68 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) เดิมมีอาชีพในการทำนาทำไร่ แต่ปัจจุบันนี้อายุมากแล้วจึงทำการค้าขาย เล็กๆ น้อย ๆ มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง จึงนับได้ว่าเป็นผู้มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน

แผนภูมิประกอบการพรรณาวเคราะห์ที่ 8.16 : นาย เหลลา ผดาคเวช

อายุ —————> ทำให้เกิดอำนาจ

เนื่องจากนายเหลลาเป็นผู้ที่มีอายุมากแล้ว ฉะนั้นกิจกรรมที่ท่าสมาธิเสมอก็คือ การไปวัด ไปจังหัน ไปเพล ถ้าในระหว่างเข้าพรรษาก็ไปจำศีล ขยัน หมั่นเพียร ประณิบัติพระ ถ้ามีงานบุญประเพณีก็ไปกินไปทาน ไปรับพระที่มาจากบ้านต่างๆ เตรียมขันธ์หมาก ขันน้ำ กอกยา (บุหรี) ถวายของให้พระ แต่เดิมนั้นไปวัดก็ไปเรื่อยมา "ไปสไม้ม แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง จึงช่วยทำให้สิ่งเล็กน้อยเท่าที่จะทำได้ ไปพูดคุยเป็นกำลังใจและบริการ อำนวยความสะดวกแก่คนอื่นๆ นายเหลลาได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทูลบารุงวัดโดยการช่วยออกเดินสมทบทุนสร้างวัดป่า สร้างกุฏิ ซ่อมไฟฟ้า ช่วยในด้านวัสดุอุปกรณ์ เช่น ตะปู ลวดหนามมาทำรั้ว เส้า เป็นต้น นายเหลลาตั้งใจว่าการทำกับวัดอยากจะทำให้เด่นกว่าคนอื่น "สิ้นคน" (หรือเกินคนอื่น) บริจาคสิ่งใดก็อยากให้มากกว่าคนอื่น เพราะมีความคิดว่า "ตายไปแล้วก็อยากให้อุบลานแห่งไปทำบุญ"

ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาบ้านเมืองก็เช่นเดียวกัน นายเหลลาช่วยทางด้านแรงงานได้น้อย จึงได้ไปช่วยพูดคุยสนับสนุนสิ่งที่ขาดแคลนจ่ายให้ไปเลย โดยกล่าวว่า "อะไรไม่พอก็ไปเอากับกูเด้อกูสือกูให้" "คนเขารวยกว่าพอกีมีมาก แต่ว่าใจมันบ่คือกัน (เหลลา ผดาคเวช, สัมภาษณ์) แม้ว่าจะไม่ได้ใช้แรงงานมากแต่นายเหลลา ก็ไปช่วยทำบางสิ่งบางอย่างให้คนอื่นเห็นหน้าอยู่เสมอ จนมีคนกล่าวขำขันว่า "เผ่าหมคบ้านศรีวิไลนี้ บ่มีในตคือเจ้า" เป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นว่า นายเหลลา แม้จะแก่แล้วก็ช่วยพัฒนาบ้านเมืองดี ช่วยแรงงานไม่ไหว ก็ช่วยบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของให้มากเกินคนอื่น อยู่เสมอ

ในงานสังคม เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ นายเหลลา ก็จะไปร่วมงานให้เห็นหน้าทุกครั้ง ช่วยในด้านเงินทองตามประเพณีแต่ก็ไม่เห็นแก่กัน เพราะว่านายเหลลาไม่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ คิดแต่เพียงว่าไปทำบุญด้วยเท่านั้น ในขณะที่คนอื่นๆ เมื่อไปร่วมงานช่วยในด้านเงินทองแล้วก็ต้องกินดื่มที่บ้านเจ้าภาพก่อนที่จะกลับบ้าน นอกจากนั้น

นาย เหลายัง เป็นคนที่ค่อนข้างมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ คือสามารถคบไปได้หมดไม่ว่า เด็ก ผู้ใหญ่ กล่าวคือสามารถพูดหยอกล้อกัน เล่นๆ ให้อีกได้

การประพุดตัวของนายเหลาทำให้ประชาชนทั่วไป ศรัทธา เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เพราะ เป็นผู้อาวุโสของชุมชน ที่ทำแต่คุณความดีกับบ้าน เมือง วัดและศาสนา โดยมี การทำให้ เป็นแบบอย่างอยู่เสมอ นาย เหลาจึง เป็นผู้ที่มีย่านาใจในชุมชนในลักษณะที่ ประชาชนยอมรับ เชื่อฟังด้วยความ เต็มใจ

11. ใช้ปัจจัย ความรู้

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีเพียงคนเดียวคือ นาง สมหวัง แก้วหอม ยินที่นี้จะไม่ขอกล่าวถึงในรายละเอียด ทั้งนี้ เนื่องจากว่ามีวิธีการใช้ปัจจัยที่มีบาง ส่วนคล้ายคลึงกับนาย สุดใจ บุญไชยโย แต่แตกต่างกันตรงที่นางสมหวัง แก้วหอมไม่ได้มี ตำแหน่งในทางสาธารณะและความชำนาญเช่นเดียวกับนาย สุดใจ บุญไชยโย อีกทั้งมีวิธีการใช้ปัจจัยที่โดดเด่นน้อยกว่า

สรุป

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบททั้ง เมือง ได้แก่ ตำแหน่งใน ทางสาธารณะ ความรู้ ความชำนาญและอายุ โดยที่ผู้นำเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ใช้ปัจจัยหลาย อย่างในลักษณะที่ผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน จน เป็นการยากที่จะแยกให้ออกจากกันอย่าง เด็ดขาด มีผู้นำอยู่ส่วนน้อยที่ใช้ปัจจัยเพียงอย่างเดียว วิธีการใช้ปัจจัยเหล่านี้ถือได้ว่าเป็น วิธีการสร้างอำนาจให้แก่ตนเองไม่ว่าจะ เป็นการกระทำโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพราะ อำนาจในที่นี้หมายถึง การที่ผู้คนยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม

การสร้างอำนาจให้กับตนเองหรือวิธีการใช้ปัจจัยของผู้นำในชุมชน ชนบททั้ง เมือง พอจะสรุปได้อย่างกว้างๆ ดังนี้

1. แสดงบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในที่ประชุมชาวบ้านทั้งหมดหรือที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หรือที่ประชุมคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.)
2. แสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมของวัด ศาสนาและงานบุญประเพณี
3. แสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมการพัฒนากิจการบ้านเมือง สิ่งสาธารณะและการให้ความร่วมมือกับทางราชการ
4. สร้างคุณความดีกับชาวบ้านโดยใช้ปัจจัยที่ตนมีอยู่ให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็น "เป็นหนี้บุญคุณ" หรือ สามารถพึ่งพาอาศัยได้
5. สร้างผลงานที่เป็นของตน ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชนทั่วไปหรือมีส่วนร่วม "ให้ประชาชนเห็นหน้า" ในกิจกรรมต่างๆ อย่างของส่วนรวม
6. ใช้ความชำนาญทางด้านการพูดในที่สาธารณะ เพื่อชักจูงให้ประชาชนมีความเห็นคล้อยตาม หรือชักชวนให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตน
7. ใช้วิธีการเสริมปัจจัยที่ตนมีอยู่ วิธีการเสริมนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้ประชาชนรู้สึกที่สามารถพึ่งพาอาศัยได้ เมื่อมีความจำเป็น หรือใช้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างความนิยมให้กับตนโดยการ "เลี้ยง" หรือใช้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เพื่อให้ เป็นประโยชน์ในกิจการสาธารณะในลักษณะที่ "เสียสละ" "ให้มากกว่าคนอื่น" อย่างไรก็ตามมีผู้นำเพียงบางคนเท่านั้นที่ได้ใช้วิธีการเสริม เช่นนี้ ซึ่งมีส่วนในการทำให้ตนเอง เป็นบุคคลที่มีความโดดเด่นยิ่งขึ้น
8. ใช้อำนาจหรืออ้างอิงอำนาจจากทางราชการส่วนกลางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ของทางราชการที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน